

A FIZETÉSKÉPTELENSÉGI VÁLSÁG

ÍRTA
DK. GYÖRGY ERNŐ
AZ ORSZÁGOS HITELVEDŐ EGYLET
ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓJA

BUDAPEST
AZ ORSZÁGOS HITELVÉDŐ EGYLET
KIADÁSA

Hungária Hírlapnyomda R. T. Budapest.

A fizetéseképtelenségi válság.

Szomorú aktualitással bíró témám teljesen kimerítő, az összes vonatkozásokat felölelő taglalása a lehetetlenséggel határos feladat. Hiszen a fizetéseképtelenségi válság diagnózisának pontos megállapítása, a tünetek feltárása s a kialakult helyzet okainak pontos megjelölése utolsó éveink gazdaságtörténetének rendszeres, teljes feldolgozását tenné szükségessé. Egész gazdasági helyzetünk összefüggéseibe beállítva lehet csupán a fizetéseképtelenség igazi képét megrajzolni. Ebből folyik azután az is, hogy a diagnózis megállapításán túlmenően, a helyes orvoslási módszerek megállapítása, egész gazdasági politikánk mikénti kialakításának kérdésébe torkollik bele. Külön tüneti kezelés itt sem jelenthet komoly orvoslást. Egész közgazdasági életünk, sőt hozzátehetjük az egész európai gazdasági élet komoly, teljesen regenerálódó felfrissülésére és egészségessé válására volna szükség ahhoz, hogy a fizetéseképtelenségi válság mélyén rejlő ható okok megszüntetésével, ennek a mocsárnak alapos lecsapolására gondolhassunk. S mikor ilt fizetéseképtelenségi válságunk legégetőbb gazdasági és jogi problémáival foglalkozni kívánok és a helyes diagnózis megállapítására való törekvés mellett a javulás eszközeire is rámutatni igyekszem, úgy leszögezendőnek tartom azt az alapvető felfogásomat, hogy csak gazdasági viszonyainknak egész vonalon végig való gyökeres megjavulásával fogunk ezen a ponton is igazán tartós eredményeket elérhetni és hogy viszont enélkül kielégítő megoldás el nem képzelhető. Ezekkel az általános gazdaságpolitikai témakörbe eső gondolatokkal e helyütt foglalkozni nem kívánok s e szempontomat, mely a közgazdasági élet ismerői elott talán már közhelyként is hathat, inkább a magam igazolására azért szegezem le, hogy a helyi tünetek orvoslására irányuló gondolataim előterjesztésével a kuruzslás vádjá alól mentesüljek.

A fizetéseképtelenségi válság lázas tünete gazdasági életünk beteg testének. A láz jelenlétéből egymagábanvéve is lehet a betegség fennállására következtetni s kutatni ehhez képest, hogy mi okozza e lázas állapotot. Másfelől azonban igaz az is, hogy a láznak lenyomása egymagábanvéve még nem töri le a betegséget, legfeljebb javítólag hatván a beteg közérzetére, szervezetéi ellenállóképesebbé teszi és ez által talán a javulást isi könnyíti és annak tempóját meggyorsítja.

Ehhez képest a következőkben előbb a mai fizetéseképtelenségi válság diagnózisának, a bajt előidéző okoknak feltárására törekszem, majd ezt köveióleg a javulás lehetőségét szolgáló utakat keresném.

I.

A fizetéseképtelenségi válság pontos leírása, különösen pedig annak gazdasági életünk egyéb válság tüneteivel való összhanghozataia szinte megoldhatatlan nehézségekbe ütközik. Hiszen egymagában véve annak a kérdésnek a megállapítása is, vajjon a mai fizetéseképtelenségi válság egyszerűen csak szükségképeni velejárója-e a gazdasági konjunktúrák rendszeres és ciklikusan visszatérő váltakozásainak, vagy e szinte szabályszerűen jelentkező normális depressziós tünetet meghaladó mérvű-e, oly kérdésnek felvetése, melynek megtehető megválaszolása végett egész gazdasági életünk legfontosabb tüneteit kellene vizsgálat tárgyává tenni. Azokra az alapos és beható vizsgálatokra gondolunk itt elsősorban, melyeket az amerikai Harvard-intézet kutatásai nyomán ma már a német gazdasági élet is rendszeresített és állandósított a maga számára konjunktúra vizsgáló intézetének létesítésével és e kitűnően vezetett intézmény publikációinak rendszeres közzétételével.

A Harvard-intézet felállítása szerint a konjunktúra változásának 5 szakasza van, amely a gazdasági élet bizonyos alapvető jelenségeinek statisztikai egybevetése alapján meglehetősen pontossággal érzékelhető, a fázisok váltakozása pedig szabályszerűen visszatérőnek mutatkozik. Ez öt fázis: a depresszió, a javulás, az üzlet fellendülés, a linanciális zavar és a krízis. A német konjunktúra vizsgáló intézmény lényegében ugyanezen a nyomon haladva 4 fázisba sorolja a konjunktúra tüneteit: mély-Dont, fellendülés, teljes feszültség és a krízis. Ennek a 4 fázisnak tipizálására állapítja meg a konjunktúra vizsgáló intézet a pénz és áru körforgásának jellegzetes tüneteit, melyek a konjunktúra változásainak a fentiekben megjelölt egyes etapoknak megfelelően jellegzetesen tűnnek fel. E konjunktúra-vizsgálódás egyik igen fontos mérőeszköze az általános üzletmenet megítélése szempontjából a kényszerezységek, csődök és az óvára került váltók számszerűségének időközönkénti felsorakoztatása és egybevetése. Ezeket a számadatokat adja közre a konjunktúra-vizsgáló-intézet a maga közléseiben s a fentebb érintett fizetéseképtelenségi adatok, melyeknek sorába a kényszerezységek és csőd számszerűségeihez — véleményem szerint igen helyesen — az óvatolásra került váltók is soroztának, fontos elemét képezik annak az egész képnek, mely e konjunktúra-vizsgálat egyéb adataival való egybevetésből domborodik ki. Az általános gazdasági helyzet megítélése s a legközelebbi jövő prognosztikonjának megállapítása szempontjából rendkívüli jelentőséggel bírna a mi viszonyaink között is e konjunktúra-vizsgálatnak rendszeres, intézményes megoldása, amint hogy felfogásom szerint a fizetéseképtelenségi válság igazi gazdasági jelentőségének megítélése is csak abban az esetben volna lehetséges, hogyha a fizetéseképtelenségi számadatok a konjunkturális helyzet megítélésére vonatkozó egyéb jelenségekkel, így a pénzforgalom, a kamatviszonyok, az árindeks alakulása, fogyasztóképeség, nemzeti jövedelem mikénti alakulása, valamint a termelés és a munkanélküliség legpregnansabb adataival hozatnék összefüggésbe s ily módon alakulna ki a konjunktúraváltozás tel-

jes képe. A pénz és áruforgalom legpregnásabb jelenségei között fennálló szerves kapcsolatnak ez összefoglaló feltárása világít rá a konjunktúra változás helyes képére. A fizetéseképtelenségi válság problémájával foglalkozván, mellőzhetetlennek tartom annak nyomatékos hangsúlyozását, hogy e konjunktúra-vizsgálatnak a külföldi példákön alapuló, itteni viszonyainkhoz szabott s a jelentőséggel bíró adatainkat megfelelően feldolgozó intézményként való rendszeresítése igen komoly értéket jelentene gazdasági életünkre a leggyakorlatiasabb vonatkozásokban is s hogy akár a kitűnő munkaerőkkel és teljes munkakészséggel rendelkező statisztikai hivatalunknak ezen célból leendő külön dotálását, akár a gazdasági érdekeltségeknek e fontos cél megvalósítására irányuló megmozdulását nagy hálával és elismeréssel kellene fogadni. A gazdasági tudomány mai állása mellett pedig ez intézmény hiánya súlyos fogyatékossgát jelent a válsággal összefüggő jelenségek helyes megítélése szempontjából. (A jelen viszonyok között egyébként a Statisztikai Hivatal nagyértékű rendszeres publikációin kívül, a Pénzüntezeti Központ kitűnően összeállított gazdasági jelentései tesznek nagy szolgálatot a gazdasági élet legpregnásabb fényeinek sikerült összefoglalásával, anélkül azonban, hogy a konjunktúra-vizsgálat rendszeres munkáját pótolnák.)

A konjunktúrakutatás e hiánya folytán igen hiányos apparátus áll rendelkezésünkre vizsgálódásunk szempontjából. A már valamennyire fel is dolgozott adatkomplexum, legutóbbi éveink fizetéseképtelenségi válságának statisztikája is csak kevésé kielégítő anyagot szolgáltat. Igazságuügyi statisztikánk egészen a legutóbbi időkig egyáltalában nem dolgozta fel a fizetéseképtelenségi matériát.

Hivatalos megbízás hiányában is hivatásának helyes átérvé-vel a Magyar Tudakozódó Egylet publikálta meglehetősen időn át teljesen egyedül a kényszeregység és a csödök váltakozó számszerúségeit a hivatalos lap és a bírói végzések alapján, a dolog természeténél fogva azonban a szükséges részletadatok hiányában csak a felmerülő fizetéseképtelenségek számának regisztrálására törekedhetett s nem is állott módjában feldolgozni azokat a fontos részletkérdéseket, melyek pedig a fizetéseképtelenségi válság kóros folyamának megítélése, a javulás lehetőségeinek megajrolása szempontjából első-sorban tekinthetők különösebb érdekességgel bíroknak. Az Országos Hítelvédő Egylet, mely ez év március 5-ike óta a fizetéseképtelenségi ügyek lebonyolításának központi szerveként működik, a pontos statisztikai adatfeltárást éppen a kérdés közgazdasági vonatkozásaira való tekintettel alapvető fontosságúnak ítélte meg és statisztikai összeállításai, melyek a fizetéseképtelenségek szakmai adatainak és ösz-szecszerúségeinek feltüntetésére figyelemmel vannak, kétségkívül értékes anyagot szolgáltatnak. Igen örvendetes, hogy az erre leghivatottabb intézményünk, Központi Statisztikai hivatalunk, folyó év áprilisa óta, rendszeres feldolgozás tárgyává teszi a fizetéseképtelenségi anyagot, részben az Országos Hítelvédő Egylet által feldolgozott anyag publikációja, részben a bíróságok által rendelkezésre bocsátott adatok szakszerű feldolgozása alapján. Már az áprilisi Statisztikai Szemle dr.

Hajdrik Sándor feldolgozásában egy lehető teljességre törekvő képet nyújt az előfordult és a bíróság előtt befejezett kényszeregyességi és esődesetekre vonatkozólag.

A fizetéseképtelenségi válság képeinek helyes megrajzolása szempontjából 1923. évig visszamenőleg az előfordult kényszeregyességek és csődök számát feltüntető statisztikai összefoglalást, mely az előfordult kényszeregyességi és csődesetek számát tünteti fel, az alábbiakban adjuk.

	Kényszeregyességek				Csődök			
	1923	1924	1925	1926	1923	1924	1925	1926
Január	7	1	89	298	1	3	7	66
Február	2	1	160	277	1	2	18	67
Március	11	3	207	243	1	5	19	52
Április	5	6	230	167 ^(1925. COIE)	5	4	40	80
Május	4	12	275	—	0	12	36	—
Junius	2	4	192	—	0	10	38	—
Julius	2	21	160	—	1	7	39	—
Augusztus	0	11	99	—	2	5	33	—
Szeptember	1	23	136	—	0	8	32	—
Október	0	35	128	—	0	1	46	—
November	0	29	144	—	0	7	36	—
December	3	50	179	—	6	2	41	—
	37	196	2000		17	66	385	

A konjunktúravizsgálat részletes számszerűségeinek hiányában igen nehezen lehet pontos képet alkotni arról, vajjon a nálunk az utolsó két évben felmerült fizetéseképtelenségek szükségszerű velejárói voltak-e a gazdasági élet általános konjunktúraváltozásának, avagy egy speciális jellegű, az általános válság-tüneteken túlmenő bajjal állunk-e itt szemben? Ha már a fentiekben körvonalozott konjunktúravizsgálat adatai rendszeres feldolgozásban előttünk állnának, úgy egész pontosan meg lehetne állapítani azt, hogy a fizetéseképtelenségek száma arányban áll-e a gazdasági válság egyéb tüneteivel. Szükségképen adódó, az egyéb válságtünetekből szervesen kinövő jelenséggel állunk-e itt szemben, avagy hipertrófia mutatkozik-e ebben a vonatkozásban? A konjunktúravizsgálat pontosan lemérhető és minden vonatkozásra kiterjedő számszerűségei helyett részben a gazdasági tünetek ismert főnyeiinek logikai méltánylására és empirikus tudomásainknak mérlegetésére vagyunk utalva s a gazdasági élet több ismert tényének egybefogásából kell felállítani e kérdés mérlegét.

Annak részletes adatokkal való alátámasztása, hogy 1924. év folyamán belekerültünk egy azóta is tartó általános gazdasági válság hullámvölgyébe, fölösleges feladatnak mutatkozik. Ezen a ponton nincs szükség a statisztikai anyag feltárására. Középeurópa szanáláson átment többi országaihoz hasonlóak, mi is a gazdasági válságnak abba i veszélyes stádiumába jutottunk, amelyet a termelés minden ága egy-

a ránt megérez s amelynek oly súlyosan jellemző velejárói a csökkent munkalehetőségek s a mélyen leszállított fogyasztóképesség.

Ennek a gazdasági válságnak kísérő jelensége a fizetésképtelenségek nagyszámban való jelentkezése. De ha a gazdasági helyzetünk megítélésére jellemző adatokat egybevetjük a fentiekben közreadott fizetésképtelenségi statisztikával, úgy arra az eredményre kell jutnunk, hogy gazdasági életünk legpregnánsabb adatai és a fizetésképtelenségi statisztika között nincsen meg az a szerves és szükségképpeni kapcsolat, amelynek logikailag kétségtelenül meg kell lennie abban az esetben, hogyha a fizetésképtelenségek kizárólag csak az általános gazdasági válság természetes kísérő tüneteiként jelentkezének. Bár a konjunktúrakutatás rendszeres, tudományos apparátusa nélkül — itt teljességre törekedni lehetetlenség volna, inkább az illusztráció kedvéért néhány adatot sorakoztatok fel olyképpen, hogy az itt érintett kérdésre vonatkozólag a magyar anyagot a német adatokkal is szembeállítom. Teljesen tisztában vagyok ugyan azzal, hogy az eminenter ipari Németország gazdasági struktúrája egész egyszerűen nem hasonlítható össze a túlnyomóan agrár Magyarországéval, de itt tárgyalt problémánk megítélése: a gazdasági válság jellemző számainak a fizetésképtelenségek adataival való kapcsolata szempontjából — különösebb nehézség és erőszakolás nélkül megteremthető az analógia.

Az 1924-es év Németországban csakúgy, mint nálunk, kevesebb számú fizetésképtelenséget tüntet fel, mint az 1925. év. Az 1924-es év második felétől kezdve állanak az inzulvenciális adatok rendelkezésünkre. A helyzet képe eszerint úgy alakul, hogy az összes német inzulvenciák száma

1924. év második felében:

vagyonfelügyelet	— — — — — — — — — —	2477
csőd	- - - - - - - - - -	4859

1925-ben ugyanezeknek száma egész évre számítva, a következőkép alakul:

vagyonfelügyelet	— — — — — — — — — —	5908
csőd	- - - - - - - - - -	11181

Viszont a német külkereskedelmi mérleg olykép alakul, hogy 1924-ben

az összbehozatal	— — — — —	9,084.6 millió márkát
az összkivitel pedig	— — — — —	6,530.9 „

tesz ki, ehhez képest a behozatali többlet 1924-ben 2.553.7 millió márkára rúg. 1925-ben viszont az összbehozatal 12,458.4 millió márkát tesz ki, az összkivitel pedig 8,791.4 millió márkát. Ezek szerint ez évben a kereskedelmi mérleg kedvezőtlenebbül alakul, amennyiben a behozatali többlet 1925-ben 3.667 millió márkának felel meg, szemben az 1924. évnél csupán 2,553.7 millió márkát kitevő behozatali többletével. Ezzel szemben nálunk a kevesebb fizetésképtelenséget feltüntető 1924-es év behozatala 702.8 millió aranykoronának, kivitele pedig 575 millió

aranykoronának felel meg, úgy hogy behozatali többletként az 1924-es 127.8 millió aranykorona mutatkozik, míg a fizetésképtelenségek tekintetében annyival erősebb az 1925-ös év külkereskedelmi adatai mindenkép kedvezőbben alakulnak, amennyiben a behozatal 742.1 millió aranykoronájával szemben az előző évhez képest lényegesen megnövekedett 701.3 millió aranykorona kivitelünkkel találkozunk, úgy hogy a behozatali többlet külkereskedelmi forgalmi adataink egyébkénti megnövekedése mellett, már igen lényegesen egész 40.8 millió aranykoronara csökken. Bár jól tudom, hogy a kereskedelmi mérleg adatainak ilykép való felhasználása, a részletek pontos analizisének hiányában nem felel meg a tudományos szempontból támasztható igényeknek, mégis az a körülmény, hogy kereskedelmi mérlegünknek mindkét oldala 1925-ben az előző évhez képest emelkedést tüntet fel, alkalmas az itt érintett körülmény illusztrálására.

Érdekes eredményre jutunk azonban abban az esetben is, hogyha a gazdasági válság két igen jellemző tünete: a munkanélküliség és a fizetésképtelenség között igyekszünk az összefüggést megrajzolni, hogyha az 1925. és 1926. évek februárjának fizetésképtelenségi és munkanélküliségi adatát hasonlítjuk össze, habár ennek adatai sem teljes értékek, miután csak a kérdésnek egy részletét dolgozzák fel s oly fontos jelenségre, mint amilyen például a munkásvándorlás, ki nem terjednek. 1926 február hónapjában a bíróságok elé került fizetésképtelenségi esetek száma megközelítette a rekord magasságot, a 347 számot érvén el. 1925. év ugyanezen hónapjában a fizetésképtelenségek száma ennek majd csak a fele: 180 volt. Ezzel szemben 1926 február végén 29135 nyilvántartott munkanélkülivel találkozunk, a fizetésképtelenség szempontjából annyival kedvezőbb képet feltüntető 1925. évi február 36873 munkanélkülijével szemben. Ha e két válságmomentum grafikonját megrajzolnánk, úgy ez is azt igazolhatná, hogy a fizetésképtelenségek számának alakulása nem halad párhuzamosan a gazdasági válság egyéb tüneteivel.

Ha rendszeres konjunkturamérő hiányában az összes vonatkozókat feltáró adatösszefoglalás nem is áll tökéletesen megbízható műszerként rendelkezésünkre, úgy a fentebb közölt adatok is bizonyítékkául szolgálnak annak az egyéb tapasztalati tények hosszú sora által is megerősített alapvető felfogásunknak, hogy *a magyar fizetésképtelenségi válság nem egyszerűen az általános gazdasági válságnak velejárója és függvénye, hanem jelentkezésében ugyan ezzel kapcsolatban állván, külön kóros tünete gazdaságunknak. A fizetésképtelenségi válságnak e kórokozóját röviden (és nem szerencsés magyarsággal) a gazdasági élet leépítési krízisének (Abbaukrise) jelölhetnénk meg.* Ezzel kapcsolatban jelentkezik az áruhitelnek az a túltengése, amely e kihitelezések természeténél fogva kihatásában elsősorban a kereskedelmet sújtják.

*

Mint adott tényből indulhatunk ki ilykép abból, hogy a fizetésképtelenségek száma nagyobb, mint azt gazdasági életünk egyéb válságtünetei szükségszerűen indokolják. A fizetésképtelenségek száma

kiugrik a többi konjunktúraválság-számból. Ha orvosi hasonlatunkhoz visszatérve, abból indulunk ki, hogy a fizetésképtelenségi statisztika gazdasági szervezetünk lázmérője, úgy hozzátehetjük, hogy e láz magasabb, mint amennyit a szervezet kóros állapota szükségszerűen előidézik. Valahogy olyképp lehetne a dolgot formulázni, hogy mai gazdasági helyzetünkkel szükségképpen együttjáró inzulvenciákön kívül — amilyenekkel elvégre minden rossz gazdasági konjunktúra mellett a háboruelőtti időkben is találkozunk — van az inzulvenciális eseteknek egy többlete, amely nem egyszerűen a gazdasági konjunktúra rosszabbrafordulásának tudható be, amelyre tehát a válasz nem is adható meg: „rosszak a viszonyok” stereotip szólamával, hanem egyéb vonatkozásokban, mélyebben és szerteágzóbban kell a probléma kulcsát kutatnunk.

Az általánosan ismert és tipikusnak mondható okokat igyekeztem konkrétan megnézni abban a nagy és értékes anyagalmazban, amely, sajnos, az OHE még időben rövidnek mondható fennállása dacára, az ott feldolgozott matériában tárult elem.

Igen érdekesnek találtam ebből a szempontból azt a módszert, amellyel a gazdasági intelligencia és szervezőképesség legmagasabb fokán álló amerikai tudakozódó intézetek dolgozzák fel az okok kiderítése alapján az előforduló csödeseteket.*

A legelőkelőbb és legnagyobb amerikai információs intézet a csődöt előidéző okokat a következő csoportosításban adja:

A Bradstreet Company csödstatisztikája szerint az esetek individuális feldolgozása alapján a csődök a következő okokra vezethetők vissza:

I. Saját hibájából:

1. Az üzleti képességek hiánya (az esetek 34%-a),
2. tapasztalatlanság,
3. tőkehiány (az esetek 33%-a),
4. könnyelmű hitelnyújtás,
- o. "üzletenkivüli spekulációk.
6. elhanyagolás,
7. személyes extravaganciák,
8. csalárd vagyoni ügyletek.

II. Külső okokból:

9. Különös okok, szerencsétlenség, haláleset (15.9%).
10. jónak tartott üzletfelek csödbemenetele,
11. különös tisztességtelen verseny a szakmában.

Anélkül, hogy e felállítást átvenném, vagy hogy itt a mostani fizetésképtelenségi válság már felmerült eseteinek teljesen kimerítő, sematikus osztályozására, az összes előforduló lehetőségeknek beskatulyázására gondolnék, igyekeztem bizonyos jellegzetes okokat kiragadni, s azokat

* Zeitschrift für Handelswissenschaftliche Forschung. 19. köt. Teuleuberg: Das Auskunflswesen in Amerika. 553. oldal.

példával megvilágítottan föltárni. E legjellegzetesebb okok felsorakoztatása a mai fizetésektelenségi válságjelenségeket azt hiszem, kellő megvilágításba helyezi.

E csoportosítást a következőkben adom:

1. Könnyelmű, hozzá nem értő üzletvezetés, melynek sok példáját találjuk. Néha az örökségkép belesöpöppent adósnál tapasztaljuk ezt, gyakran az inflációs idők üzletalapítóinál, akik akkor indulnak neki az üzleti tevékenységnek, amikor látszólag minden sikerül. A korona stabilizációja folytán, az éles kalkulációk korszakának elkövetkeztével a szolid, hozzáértő detailmunkának jött meg a becsülete — sa könnyelmű, felületes, hozzá nem értő üzletvezetés mihamar a fizetési nehézségek lejtőjére sodorja az üzletet.

2. Koronaromlás esetén a valutabeszérvés, külföldi árimtánpótlás nehézsége (devizaközpont, behozatali engedély).

F. cég az 1924. év elején 1 svájci frankért vett árut s ezt eladta 1.3 sv. frankért, de magyar koronára átszámított alapon. Mire a pénz befolyt, 0.90 sv. franknak felelt meg. Az áru rögtöni utánpótlása behozatali engedély nehézségek miatt volt lehetetlen.

D. negyedszázados cég magot ad igen sokféle bizományba. Koronaromlás folytán a tényleges értéknek csupán szerény töredékét kapja vissza. Veszteség több száz millió.

M. cég a külföldi áru eladásból befolyt pénzt — zugban venni valutát nem akart — értékpapírba fektette. A valuta 120 százalékkal ment fel, a papír 80 százalékkal esett vissza.

3. Koronaromlástól való félelmében árutezaurálás.

S. cég nagymennyiségű bükkfa kaptafát vásárol. Ez áru ma szinte eladhatatlan, miután most már a behozatal folytán, csak a gyertyán kaptafát használják.

4. Rossz kihitelezések. Erőltetett engros-eladások, forszírozott utaztatás.

K. nagykereskedő cég 850 milliós künnlevőségéből 105 millió minősíthető jónak.

P. nagykereskedő 853 millió künnlevőségéből 530 millió behajthatatlan.

V. több évtizedes cég. 1500 millió künnlevőségéből 750 millió vált dubiózá.

B. jó detailüzletekkel körülvett forgalmas helyen az infláció alatt a detailüzletből az engrosra tér át. Az utolsó 750 millió eladásnál 214 millió költséget csinál s bár a leírandó követelés „csak” 50 millió korona, a rezsiköltség a nagyban eladott árutételnél 35%-ra rúg.

5. Túlterjeszkedés. Áttérés különböző üzletágakra, új üzletek, fiókok nyitása, kellő saját anyagi alap nélkül.

Három P. fivér kis vidéki helyen összehoz egy 4 milliárdot meghaladó passzívumot. Földbérlet, terményüzlet, műtrágyaüzlet, rőfös-bolt, malom, villanyvilágításbérlet. Girók egymásért és más rokonokért. Üzlet áttekinthetősége teljesen megszűnt.

F. cég egy vidéki malomba beleépít 5 milliárdért silot és lisztrak-tárt.

Sz. második üzletet nyit, beleinvestál több mint 600 milliót kölcsönpénzből. Az egyik üzlet forgalma 500 millió volt, a kettőé együtt 750. Rezszi 35%-ra emelkedett.

Sz. saját üzletéhez még kékfestőüzemet rendez be. Forgatóke hiányában csak bér munkát vállalhat. Ez pedig gyéren akad. Ez üzem 400 millió korona körüli pénzből létesült, amelynek kamatterhe igen súlyos. II. nagykereskedő a forgalom fokozása végett két detailüzletet létesít, további kettőben bizományi árut helyez el. A vámtétel csökkenése folytán előálló veszteség saját tőkét meghaladja.

6. A rezszi aránytalansága. A forgalom nem tart lépést a rezszi növekedésével. Üzletbér aránytalanul magas a forgalomhoz képest. Magas adók, a jó 1924. év adóját a már krízises 1925-ben hajtják be. Háztartási kivét magassága. Több család él az üzletből, mint amennyit az elbírhát.

V. vidéki üzlet, három társ él a cég jövedelméből. Űt milliárd forgalom mellett a három cégtárs könyvek szerint 300 milliót vesz fel, utazási számla 131 millió. Összesen 33.2% a regie. Állandó erős ráfizetés.

K. újonnan nyitott fióküzlete havi húszmillió bért fizet. Regie 35%.

V. kisebb budai üzlet. Az üzlet vételére és renoválására költ 160 milliót, ez az 518 milliós évi forgalomnak 33.9%-a. A további regie 160 millió, vagyis 32.4%.

P. 1620 millió forgalom mellett 527 milliót regie, 95 milliót pedig háztartásra fordít. Összesen 38%.

7. saját és kölcsöntőke aránytalansága, kamatok magassága.

B. cég 821 millió évi összbevétele mellett 100 milliót fizetett ki kamatra. Kamat és regie együtt 36%-nak felel meg.

L. vidéki iparos, ingatlan fedezet mellett pénzintézettől felvett kölcsön után heti koszipénzt fizet ma is. Az üzlet ezt a terhet nem bírja el

K. budapesti cég lefedezett kölcsön után heti P/2% kamatot fizet.

8. Részletüzlet tulhajtása.

VI. cég 90 millió részletkintlevőségéből csak 17 millió inkasszálható, mert az a hivatal, amelynek tisztviselőivel dolgozott, ezek legnagyobb részét B-listára helyezte.

T. textil engross üzlet forgalmának fokozása végett részesedést vállal és finanszíroz egy részlet üzleti alapon dolgozó kereskedelmi vállalatot. Mintegy hárommilliárd rendkívül nehezen, vagy talán egyáltalában be nem hajtható kintlevőség.

M. cég passzívuma 1300 millió. Áru készlete 40 millió, részletkintlevősége, amelyből alig lehet majd valamit bekapni 900 millió.

9. Fizetéseképtelen, kényszeregyesség alá került cégek áron aluli eladásai.

Egyik dunántúli városunkban, melynek mintegy hat nagyobb textilcége lett fizetéseképtelen, e körülmény bekövetkeztének egyik igen fontos okául azt jelölik meg, hogy az egyik fizetéseképtelenné vált és kiegészített cég áron aluli eladásaival teljesen lehetetlenné tette a piaci helyzetet.

10. Váltó girók. rokonai jótállások.

P. cég inzulenciája három fivér különböző üzleteire terjedt ki. Gírálások folytán további két sógor, akiknek teljesen különálló üzleteik voltak, válik fizetéseképtelenné.

V. tekintélyes vagyonos régi cég. Közös üzlet folytán vállógirót ad társának, aki inzulvenné válik. A váltók nyakába szakadnak, s ekkép anélkül, hogy saját cégének tartozása volna, fizetéseképtelenné válik.

A felmerült fizetéseképtelenségi esetek itt feltárt ok sorozata nyomán önként adódik az a megoldásra váró probléma, hogy az egyes esetek mögött ható okokat gazdasági életünk egyéb jelenségeivel hozzuk szerves kapcsolatba s rámutassunk az ezekkel való komoly összefüggésekre.

Meg kell állapítanunk — ebből a szemszögből vizsgálva e kérdést, hogy a felmerülő fizetéseképtelenségek nem vezethetők vissza egy alapvető okra. Körülbelül azt mondhatjuk, hogy a *fizetéseképtelenségi válságban külső megnyilvánulásra jutnak gazdasági szervezetünk összes rejtett kórságai*. Mint ahogy az egyes egyéneknél komoly, akut megbetegedésük esetén valósággal levizgázik az egész szervezet; kiderül, hogy jó-e a szív, a tüdő, az emésztés, a gyenge ellenállóképességű szervek és funkciók körül pedig külön súlyos bonyodalmak támadnak, — ép úgy fakasztja ki a mai válság a gazdasági élet minden rejtett kórságát, lappangó baját, latens pozíció gyengeségét. A gazdasági válság száguldó ciklonja, mindent, ami nem igazán erősen fundált, magával ragad. Ami *nem* elég ellenállóképes, az pusztul. A gazdasági válság nyomán felfakadnak seink — s fájdalommal látjuk — nagy számban és széles kiterjedésben.

A legalapvetőbb okok közismertek is. A gazdasági pályáknak, elsősorban a kereskedelmi pályáknak túlszűfolttsága, melyet a trianoni Magyarország nem bír el, — ez közhelyszerűen a fizetéseképtelenségi válság legalapvetőbb oka. Bár ez a megállapítás körülbelül a dolog velejét érinti, ezt mégis kritikai korrekтивumokkal kell vizsgálnunk. Ha kereskedőink vagy iparvállalataink számát az ország mai területéhez és lakosságához viszonyítjuk, ebből egymagában véve még nem túlsókat látunk. Igaz, hogy éppen a kereskedők számának szaporodását feltüntető alábbi statisztika meglepő duzzadásról beszél.

E szerint ugyanis

	1914	1925	Szaporodás vagy csök- kenés %-ban
Fűszer- és gyarmatárkereskedés	1414	2144	+ 50
Kézmű- és rövidárkereskedés	1297	2117	+ 100
Dívatárkereskedés	835	1036	+ 30
Posztóárkereskedés	345	212	- 40
Cipőkereskedés	132	426	+ 220
Bőrkereskedés	239	413	+ 70

De e számok mégis önmagukban véve nem mondanak el mindent. Ha csupán a megcsonkított Magyarország területét és népességszámát

vetjük egybe, kereskedőink, iparvállalataink és pénzügyintézeink számával, úgy első pillanatra igen figyelemreméltónak mutatkozik az az ellenvetés, amelynek például Fleissig Sándor adott egy tanulmányában kifejezést, azt hangsúlyozva, hogy a kereskedők, iparosok és pénzügyintézetek túlnagy száma nem állítható be komoly bajok előidézőjeképp akkor, ha a külföldi analógiákat nézzük. Fleissig példának Svájcot hozza fel: ott félakkora területen háromszor akkora számú bejegyzett cég tevékenykedik, mint nálunk. Ott a mi 2755 gyárunkkal szemben 8103 dolgozik s a pénzügyintézetek tőkekapacitása is sokszorosán meghaladja a mienket. E szembeállítás kétségtelenül érdekes s annyit koncedálnunk is kell, hogy egymagában véve a kereskedők és az iparvállalatok számának erős megnövekedéséből nem folyik logikusan, mint elháríthatatlan szükségszerűség az a konzekvencia, hogy meghatározott számon felüli kereskedőt vagy iparost a gazdasági élet nem bírja el s hogy a többletnél megfelelő mennyiségű számú cégnek pedig pusztulnia kell. Ez a mechanikus, számszerű beállítás egymagában véve kétségen kívül nem helyes. (Igaz viszont, hogy speciálisan a svájci példánál vizsgálandó lenne: mennyi is Svájc lakosságának fogyasztóereje, fejenkénti cukor- és húsfogyasztása, idegenforgalma, mindent megfelelő szembeállításban a mi adatainkkal). A külföldi magasabb fejlődési fokon álló országok gazdasági életének ismerete alapján nemcsak elképzelni tudjuk, de kívánatos és megvalósítható célnak is tekintjük azt, hogy a mai Magyarország területének gazdasági kultúrája, lakosságának fogyasztóképessége úgy emelkedjen, hogy itt jóval több kereskedő cég és iparvállalat boldogulhasson, mint amennyi a háborúelőtti időkben existenciájának létalapját megtalálta. Ám ha a mai tényleges adottságokat és a felduzzadt iparnak és kereskedelemnek valódi helyzetét vesszük szemügyre, úgy meg kell állapítanunk, hogy a felnövekedett kereskedelem és ipar ellenállóképességének életerejének megítélése szempontjából a svájci analógia sajnos éppen ellenkezőleg nem helytálló. Nagyobb számú kereskedőt és iparost nagyobb gazdasági kultúra bír csak el, vagyban és fogyasztóképességben megnövekedeti ország s a baj nálunk éppen abban van, hogy *az önálló gazdasági existenciák számának emelkedése az ország elszegényedésével és a fogyasztóképesség leromlásával esik össze.*

E természetellenes helyzet kialakulásának magyarázatát adja az, hogy a háború befejezését követő évek látszatkon junkturája a kereskedők e nagy elszaporodásának igazi melegágya volt. Ezt a nagy számbeli növekedést nem a forgalom emelkedése, vagy a rendelkezésre álló tőkefölöslegnek levezetődésének szükségszerűsége hívta életre, hanem annak volt ez a következménye, hogy a romló korona mellett látszólag zseniális üzletember volt mindenki, aki gazdasági pozícióját az áru, nem pedig a pénz oldalához rögzítette. A korona értékromlása minden áruüzletben automatikusan előidézte a látszatnyereségeket, s mivelhogy az emberek papirkoronában gondolkodtak, a pénz romlásának reflexképét üzleti sikernek könyvelték el. Igaz, hogy egyébkénti, a békekötéssel összefüggő szerencsétlen viszonyaink is hozzájárultak a szaporulathoz: intelligenciánk aránytalan felduzzadása, a köz- és ma-

gántisztviselők számának túlzott megnövekedése és az a körülmény is, hogy a az alkalmazásban lévők real bére nem tartván lépést az ár-index alakulásával, a jobb megélhetés irányában, önálló gazdasági existenciának megteremtése felé sodor igen sok olyan személyt, akit eddig minden reális ok az alkalmazotti kategóriában való megmaradáshoz tűzött.

Az infláció narkotikuma megakadályozta a szervezet beteg pont-jain a fájdalomérzés megnyilatkozását, mely pedig a özbjektív kellemtelenség dacára is igen gyakran bölcs figyelmeztetésnek bizonyul.

Most a fizetéseképtelenségi válság drasztikus kúráján át kell ennek a böjtjét átélnünk. Az inflációs évek egészségtelen gazdasági jelenségeinek súlyos következményei jelentkeznek most egyéb gazdaság; bajaink mellett, mint egy lappangó, veszélyes fertőző betegség virulenssé vált bacillusai. így a betegek száma erősen szaporodik, a fizetéseképtelenségi válság méretei pedig lényegesen megnövekednek.

Tőke vagy kellő kereskedelmi tapasztalat, esetleg mindkettőnek hiányában, üzletet nyitni, vezetni, terjeszkedni oly kísérlet, amelynek kritikus időkben feltétlenül kudarccal kell végződnie. A számok megbolondultak, a nullák elképzelhetetlenül elszaporodtak, emberileg érthető, hogy ilyenformán annyian elveszítőitek rideg és józan számítóképeségükkel. Midőn az előbbieken a felmerülő inzulvenciák legjellegzetesebb klinikai eseteit sűrített alakban ismertettem, szinte annak az inflációs farsangnak bűnös kiruccanásait is felsoroltam, amelynek hamvazó szerdáját és böjtjét most éljük át. Felvonul előttünk a tőke és igazi hivatóság nélküli nagykereskedő, aki a viszonyok nehezebbre fordultával áruját gyengébb kezeknek, lehetetlen áron, aránytalan utaztatási- és rezsiköltségekkel képes csupán eladni, hogy valameddig, nem tulsokáig, győzze a versenyt erősebben fundált kartársaival. A grosszistáknak és demigrosszistáknak ez a felduzzadása tipikus inflációs tünet. Békementális mellett szinte elképzelhetetlen mjt volna olyan arányban nem álló, kevés tőkével, s annak a gazdasági jártasságnak és látókörnek hiányával, amit a kereskedelem e magas iskolája szükségkép igényel, nagykereskedést nyitni. A mi g az áru névleges koronaára, látszólag, oly magától szaladt fel, addig igen hálásnak mutatkozott lehetőleg sok árut venni s eladni „nagyban”. A viszonyok változásával pedig e sok vízonteiadásra berendezkedett cégek erőszakos versenye, a gyenge kezeknek áruval való elárasztása, igen lényegesen járul hozzá a krízis fokozásához, a túlzott kihitelezésekhez, amely a krízisnek egyik legnagyobb élesztője.

Persze az inflációs mentalitás nem egyszerűen a háborúban vagy azóta alakult cégek specialitása. Egyes cégek alakulásának időpontja éppen nem lehet döntő annak megítélése szempontjából, hogy ez ma mikép állja meg helyét. Sokan a frissütetű cégek közül jól levezigáztak, megbirkóztak a mai súlyos viszonyokkal is. Viszont sajnos, régi és Iradiciós cégek között is nem egynél ott látjuk az inflációs fertőzés bacillusainak romboló munkáját: a túlterjeszkedést, fiókok vagy távolabb eső üzletágak bekapcsolását, a felnövekedett igények kielégítésére irá-

nyúló indokolatlanul felfokozott háztartási kivétet, ingatlanvásárlásokat, építkezéseket stb.

A legnagyobb baj azonban az, hogy a szerencsétlen viszonyok az ártatlant is sújtják. A veszített háború, annak szörnyű ember- s vagyonpusztítása, Trianon, a rettentő leromlás és elszegényedés, mind most. az annyira érzékenyvé vált, ellenálló/képességében megtört gazdasági organizmusban éreztetik szörnyű pusztításukat.

A békéhez viszonyítottan közgazdasági életünk minden tényezője elszegényedett. Az értéktelenné vált hadikölcsönökről nem is szólva, melyeknek jegyzésében pedig éppen a kereskedő- és iparostársadalom vette ki igen intenzíven a maga részét, semmiféle békebeli vagyont nem lehetett teljes értékében átmenteni. A most közreadott pengőmérlegek szomorú illusztrációját szolgáltatják a megállapításnak. De a vagyonkonzerválási lehetőségek sokkal kedvezőtlenebbeknek bizonyultak a mobil üzletben, áruban, elhelyezeti, mint az immobil: ingatlanokba, épületekbe befektetett vagyon szempontjából. Ennek a következményeit is elsősorban a kereskedelem éri meg, amely üzlete természetűl fogva tőkeit mobilan kényszerült megtartani. Komolyan, óvatosan és legnagyobb hozzáértéssel vezetett cégeink békebeli tőke-státusa a mai helyzettel egybevetve: szükségképpen az értékek komoly hanyadának pusztulásáról számol be.

Az általános elszegényedés kifejezésre jut egyes foglalkozási kategóriák, pl. magántisztviselők, építőmunkások elhelyezkedésének lehetlennéválásában, a foglalkoztatottak jövedelmének, bérének elmaradt voltában is. Államhivatalaink jövedelme a békereláció vásárlóértékének mintegy 50 százaléka körül mozog. A magántisztviselői kategóriánál ennél magasabb ugyan, de itt az egzisztencia bizonytalansága teszi súlyosabbá a helyzetet. A szakmunkások bére pedig — egy-két kivételtől eltekintve — a békereláció 70 százalékan nem igen emelkedik túl. Mindebből a fogyasztóképeség súlyos leromlása szükségszerűséggel folyik. S mindezen okok összetevődéseképp ott találjuk a fizetésképtelenségi válság okai közt sajnos igen jelentős hányadban azokat a momentumokat, amelyeknek Székács Antal adta meg egy cölgozatában plasztikus, tömör fogalmazását, egy mondatba sűrítvén a kereskedő súlyos helyzetének alapvető okait. Ott a baj — úgymond — hogy a, békéhez viszonyítottan több kereskedő, kisebb forgalmat, lényegesen csekélyebb tőkével, kisebb haszonnal és nagyobb teherrel bonyolít le.

Az összes lentebb elmondottak teljesen indokoltá teszik azt a számokkal is pontosan alátámasztott statisztikai megállapításunkat, hogy a magyar fizetésképtelenségi válság jelentkezési formájában elsősorban és túlnyomóan a kereskedelem fizetésképtelenségi válsága, ifiért a tulajdonosiállásnak és lídihitelezés kettős motívuma itt találkozik teljesen össze. A fizetésképtelenségi eseteknek az ipar és kereskedelem közötti megkülönböztetés alapján törőné feldolgozása voltaképpen az OIIE működésének megkezdése óta, tehát csak 3 hó óta történik, s így annak eredményei! is csak az OHH adatszolgáltatása óla áll módunkban mérlegelni.

Az esetek száma az Országos Hitelvédő Egylet anyagának részletes feldolgozása alapján az ipar és kereskedelem között a következőképpen oszlik meg.

	Március			Április			Május		
	Ügyek száma	Akt.	Pass.	Ügyek száma	Akt.	Pass.	Ügyek száma	Akt.	Pass.
m a g a n e g y e s s é g e k :									
Ipar . . .	41 ² / ₁₀₀ %	58 ⁴ / ₁₀₀ %	36 ⁷ / ₁₀₀ %	Ipar nincs.			7%	14%	11%
Keresked.	95 ¹ / ₁₀₀ %	42%	64%	100 ⁰ / ₁₀₀ %	100 ⁰ / ₁₀₀ %	100 ⁰ / ₁₀₀ %	90%	96%	88%
k é n y s z e r e g y e s s é g e k :									
Ipar . . .	7%	30 ¹ / ₁₀₀ %	34%	15%	17%	12%	9%	17%	14%
Keresked.	43%	70%	66%	85%	83%	88%	91%	83%	80%

Ez anyag nyilvánvalóan feltünteti azt a momentumot, hogy a fizetésképtelenségi válság elsősorban és túlnyomórészt kereskedelmünket sújtja és iparunkat aránylag igen kevésbé érinti. A megfelelő mérlegelés céljából nem találtam felesleges és hiábavaló munkának az előttem ismert részletes német adatoknak hasonló elvek szerinti egybefoglalását, hogy így az ipar és kereskedelem arányszáma tekintetében megfelelő összehasonlítások megtételére legyen alkalmunk.

Vagyonfelügyelet az 1925. évben összesen 6176 esetben, ebből:

Ipari 3353, kereskedelmi 2823.

Csődüggyek az 1925. évben összesen 11352 esetben, ebből:

Ipari 5129, kereskedelmi 6223.

Az ipar és kereskedelem fizetésképtelenségi adatainak fentiekben közölt szembeállításával kapcsolatban az igazságos értékítélet szempontjából, anélkül, hogy a téma ide nem tartozó vonatkozásai mélyrehatóan belemerüljünk, rá kell mutatnom arra, hogy az ipar és kereskedelem fizetésképtelenségi adatainak egyszerű számbeli egybevetése nem fejezheti ki pontosan azt, hogy az ipar helyzete pedig ennyivel jobb a kereskedelménél. Ha fentebbi fejtegetéseimből nyilvánvaló is, hogy a leépítési válság, amely az általános gazdasági válság mellett a felmerült fizetésképtelenségek valódi előidézője, elsősorban a kereskedelmet sújtja, az inflációs idők szerencsétlen maradványai, a túlszűfolttság következményei itt jutnak a legerőteljesebben kifejezésre — másrésztől komolyan mérlegelendő momentum az is, hogy a kereskedelem az üzlet természeténél fogva sokkal inkább ki van téve a fizetésképtelenség veszélyének. A hitelgazdaságra való hirtelen, álmenetnélküli áttérés után a túlzott mérvű kihilelezések a dolog természeténél fogva a kereskedelemmel kapcsolatban bosszulják meg most magukat.

S ezenkívül is a kereskedelmi áruüzlet természete, az álló- és forgatóke arányszáma, a konjunktúra hullámvás élesebb megnyilatkozása, oly momentumok, amelyek a nehéz helyzetbe került kereskedőt elég gyors iramban sodorják a fizetésképtelenség örvényébe. Sajnos, nem mondhatjuk el, hogy a fizetésképtelenségi statisztikában elfoglalt kedvezőbb helyzete dacára iparunk a leépítési krízis gondjaitól ment

volna. Sőt, sajnos, ezek egyes vonatkozásban a kereskedelem hasonló természetű problémáit messze meghaladó súlyúak, amint ezt egyes iparágaink foglalkoztatási statisztikája pontosan demonstrálhatja. Elég itt például csak malomiparunk helyzetét megjelölni, mely az ország feldarabolása s az egész külkereskedelmi helyzet alakulása következtében katasztrofális helyzetbe sodródott. S ez ipari túldimenzionáltság jelentkezése esetén a befektetett álló tőke magassága folytán a léépítés technikai keresztülvitele is sokkal nehezebb probléma, mint ennek a kereskedelem körében való megoldása. Figyelembe veendő az is, hogy az ipar gazdasági pozíciójának természeténél fogva súlyos körülmények közé jutván is, soká elkerülheti fizetéseképtelenségének deklarációját. Az ipar körében nem jelentkezik oly élesen a hitelüzletek jelentősége, a pénzhitel szerzésére könnyebben van meg a mód, a komolyabb iparvállalatok jelentős állóvagyon birtokában soká képesek saját zsrjukból élni. Itt inkább a foglalkoztatás, rentabilitás, életképesség szempontjai a döntők s a nagyobb iparvállalatokban helyi'ogaló nagy erőt reprezentáló tőkeérdekeltségekre való tekintettel is inkább találkozunk racionalizálási, fuzionálási, üzembeállítási, befelé súlyos, kifelé csendes megoldásokkal, semmint a fizetéseképtelenség oly élesen bántóhangu deklarációjával.

Az Országos Hitelvédő Egylet elé került magán- és kényszeregyeségi bejelentéseknek foglalkozási ágonként, valamint az aktívák és passzívák mennyisége alapján való csoportosítását elkészítettük és ennek alapján megfelelő adatokat szolgáltatathatunk a kérdés közgazdasági szempontból legfontosabb vonatkozásaira. E kimutatásokat a mellékelt három táblázatban adjuk.

Ezen kimutatásból kitünőleg az OHE elé került ügyekben a passzívumok végösszege aranykoronákban számítva március hónapban 7,432.000 aranykoronának, áprilisban 10,641.000 aranykoronának, május hónapban pedig 7,346.000 koronának felel meg s ha ehhez hozzávesszük, hogy közvetlenül a bíróság által és az OHE-n kívül magánegyeségi utón is történt fizetéseképtelenségek rendezése, úgy a fent közölt szám adatokhoz még további 20-25% passzívum összegei lehet hozzávenni, ennek folytán a 3 hónap alatt inzulvenciába került adósok tartozásának összegét 30-32 millió aranykorona körüli értékelhetjük, mely összegnek jelentős hányada, véleményünk szerint annak mintegy 50-60%-a elveszettnek tekinthető. Ha ezt a számot a XVII. Smith jelentés szerint 3.6-4 milliárd aranykoronára értékelt évi nemzeti jövedelemmel vetjük össze, úgy e két szám összehasonlítása meglehetősen súlyos mérvűnek fogja illusztrálni a fizetéseképtelenség által ténylegesen előidézett vagyoni kárt, mindenesetre oly jelentőségűnek, mely közgazdasági életünk egész helyzetét lényegesen befolyásolja.

Általános közgazdasági szempontból nagy érdekűnek találtam annak a kérdésnek számszerű vizsgálatát is, hogy a felmerült fizetéseképtelenségi ügyekben egyfelől a belföld, másfelől a külföld, továbbá a belföldi vonatkozásokon belül az ipar és a kereskedelem hitelezői érdekeltsége miúven arányszám mellett oszlik meg. Ennek a kétségtelenül érde-

1926 márciusában az OHE-hez került

Sor- szám	Foglalkozás	Szám	Magánegységek bejelentett	
			aktívák	passzívák
Ipar:				
1	Faipar	1	307.034,530	508.748,035
2	Malomipar	1	1.390.000,000	1.287.236,600
3	Vas- és gépipar	1	22.289.494,000	14.187.471,000
		3	23.986.528,530	15.983.475,635
Kereskedelem:				
1	Fa, és erdei termék . . .	1	731.580,000	1.043.417,600
2	Vas, fém és műszaki . . .	10	3.402.716,919	5.731.089,758
3	Agyag, építő és üvegi . .	1	230.000,000	398.121,000
4	Borárukkal	9	1.950.626,800	3.506.176,732
5	Czipő	3	1.566.792,000	1.490.248,000
6	Különöző fonó szövő . . .	33	3.870.235,109	16.067.802,656
7	Élelm., szeszec, étvezeti .	4	723.460,300	1.699.683,662
8	Gyógy, vegy, árukkal . . .	—	—	—
9	Könyv, papír, író	1	19.823,700	62.006,236
10	Vegyeskereskedelem	2	78.000,000	206.521,577
11	Szállítók	—	—	—
12	Pénzhitel	—	—	—
		64	17.573.144,728	30.805.365,371
Magánegységek:				
	Ipar	3	23.986.528,530	15.983.475,635
	Kereskedelem	64	17.573.144,728	30.805.365,371
		67	41.559.673,258	46.788.841,006
			Ar. kor.	3.226.950,—
Összesítés:				
	Magánegységek	67	41.559.673,258	46.788.841,006
	Kényszeregységek	47	30.280.325,183	62.259.798,596
		114	70.839.998,441	109.048.639,602

kes problémának a megoldása az összes fizetésképtelenségi eseteknél, annak huzamosabb időre vonatkozó statisztikai keresztülvitele oly leküzdhetetlen technikai nehézségekbe ütközik, hogy attól erre való tekintettel el kellett állanom. Ily körülmények között egy. ha nem is teljes értékű, de mégis kellő illusztráló erővel rendelkező csoportra szorítkoztam: a Budapesten felmerült kényszeregységi ügyekre, melyek közül részletesen feldolgoztam az 1925 áprilisában, az 1926 április és május havában felmerült adatokat, s így a következő eredményre jutottam:

	1925 április		1926 április					
	szám	%	összege millió	%	szám	%	összege millió	%
Magyar bitelező	1752	85	37.285	78	1502	83	37.635	87
Külföldi bitelező	306	15	10.436	22	253	17	4.773	13

Hízetésképtelenségi ügyek:

Sor- szám	Foglalkozás	Szám	Kényszeregyességek bejelentett	
			aktívák	passzívák
Ipar:				
1	Malom	2	8.151.783,592	19.720.012,169
2	Építő	—	—	—
3	Élelmezés	1	845.300,000	1.714.430,280
		3	8.997.083,592	21.434.442,449
Kereskedelmi:				
1	Vas	12	1.954.238,239	4.320.536,906
2	Bőr	12	313.571,040	499.023,115
3	Cápi	12	870.944,060	1.412.207,295
4	Textil	22	12.010.027,782	24.111.317,152
5	Fűszer	8	3.335.775,754	6.768.959,346
6	Papír	3	260.047,410	718.711,827
7	Vegyés	12	66.200,000	174.450,159
8	Fu	3	1.472.457,366	2.820.150,687
		44	20.283.241,591	40.825.356,087
Kényszeregyességek:				
	Ipar	3	8.997.083,592	21.434.442,449
	Kereskedelem	44	20.283.241,591	40.825.356,087
		47	29.280.325,183	62.259.798,536
			Ár. kor.	4.286,800,—

1926 május havában a bel- és külföldi hitelezők arányszáma nálunk olykép változik, hogy számokban kifejezve a hitelezők 82 százaléka belföldi, akik együttvéve a követelések összességének 75 százalékát birják, szemben a számszerűleg 18 százalékot kitevő külföldi hitelezőnek 25 százalékra rugó összességű érdektségével.

A belföldi kereskedelem és ipar részesedési arányszámát a f. é. májusi kényszeregyességi ügyekben állítottam össze s ezen belül a kereskedelem 37%-os részesedésével az iparnak 16%-os részesedése állott, inig a többi százalékos részesedés a külföld, magánosok, pénzintézetek és egyéb érdekeltre hárul. A fenti összes számok a dolog természeténél fogva arra a korrektívumra szorulnak, hogy miután csak a kényszeregyességi ügyeket dolgoztam fel, bizonyos számú, igen jelen-

1926 áprilisában az OHE-hez került

Sor-szám	Foglalkozás	Szám	Magánegységek	
			Activa	Passiva
Kereskedelem:				
1	Vás	10	6,773,679,200	9,754,363,135
2	Bőr	1	671,430,853	1,589,164,915
3	Cipő	3	695,505,000	658,882,630
4	Textil	51	22,701,296,476	41,639,499,348
5	Fűszer	3	104,876,150	211,256,410
6	Szállító	1	220,000,000	255,000,000
		69	31,166,777,679	63,908,166,428
	Ebből Budapest	29	21,617,000,000	36,277,000,000
	Budapest	42%	Bpest 67 1/2%	Budapest 68 %
	Vidék	59%	Vidék 32 1/2%	Vidék 32%
			Passivák ar. K	3,718,000
Összesítés:				
	Magánegységek . . .	69	31,166,777,679	63,908,166,428
	Kényszeregységek . .	128	52,939,062,975	101,286,857,085
		197	84,105,840,654	165,295,023,513

tékeny tőkeérdekeltséget jelentő magánegységi ügyek a megosztás körén kívül maradtak. Kétségtelen, hogy ezen ügyeknek besorozása a külföld és az ipar érdekeltségét növelte volna.

*

Az OHE működése alatt felmerült fizetésképtelenségek szakmai megosztása azt a képet tárja elénk, hogy a textilszakma igen erősen vezet. A felmerült kereskedelmi inzulenciák sorában március hónapban az ügyek számának 50 százaléka, a passzívumok mennyiségének pedig 60 százaléka esik a textilszakmára. Ez az arányszám április hónapban olyképp változik, hogy az összes kereskedelmi inzulenciák 57 százaléka, a passzívumok mennyiségének 42 százaléka, május hónapban pedig az összes kereskedői inzulenciák számának 36 százaléka, a passzívumoknak 48 százaléka esik a textilinzulenciákra. Ha ezzel szembeállítjuk azt a másik számszerűséget, mely szerint békeidőben egész Magyarországon 1704 textilkereskedő volt, szemben Csonka-Magyarországon 1925-ben volt 5759 önálló textilkereskedőjével, akkor kétségtelen, hogy a túldimenzionáltság ezen a ponton megállapítható. A szám-

Fizetéképtelenségi ügyek.

Sor- szám	Foglalkozás	Szám	Kényszeregyességek	
			Activa	Passiva
Ipar:				
1	Faipar	5	1,298.687,530	2,207,707,925
2	Malomipar	19	3,181.986,400	3,575,340,112
3	Élelmiszer	10	3,053.613,200	4,272.486,320
4	Építőipar	19	1,603.328,480	2,895.125,539
		19	9,077.615,610	12,888.629,896
Kereskedelem:				
1	Vas	11	2,487.938,327	4,462,546,974
2	Fa	12	2,295.208,000	3,889.807,900
3	Bőr	3	703.506,170	1,323.023,636
4	Cipő	3	920.029,975	1,571.475,698
5	Textil	62	17,409.321,576	37,394.471,017
6	Fűszer	21	3,338.343,803	6,161.526,499
7	Gabona	3	15,088.619,081	32,764.646,155
8	Bor	1	108.000,000	165.867,200
9	Üveg	3	630.580,033	964.862,110
		100	43,861.446,765	88,498.927,189
	Ipar	19	9,077.615,610	12,888.629,896
	Kereskedelem	109	43,861.446,765	88,498.927,189
		128	52,939.062,375	101,386.857,085
	Ebből Budapest	31	24,651.000,000	52,304.000,000
	Budapest	24½	Bpest 47%	Budapest 51%
	Vidék	75½	Vidék 53%	Vidék 49%
			Passívák ar. K	6,923.000

arányon belül is fellő a fizetéképtelenségi hullámot erősítő két kategóriának relatív megnövekedése: az egyik a nagykereskedők számának aránytalan fokozódása, a másik pedig az egész minimális keretek között dolgozó leltárszatócsok számának jelentékeny emelkedése. E két kategória jelentékeny szaporodása egyik lényeges oka a textilinzolvenciák oly erős számbeli emelkedésének. Kétségtelenül hozzájárul azonban a textilinzolvenciák nagymérvű emelkedéséhez a magyar textilipar lényeges megnövekedése is. E nagy növekedés, amelyet egymagában véve az a szám is illusztrál, hogy békében a foglalkoztatott textil-munkások száma 16.000 volt, ma pedig 36.000, jórészt azáltal volt elérhető, hogy hazai textilgyáraink igen messzemenő hitelekkel nyújtanak és foglalkoztatásuk, forgalmuk gyarapítása érdekében igen gyakran olyan hitelkereteket állapítanak meg, amelyek a hitelt élvező cégek teherbíróképességével arányban nem állanak. Ezzel függ össze az is, hogy e gyárak egy része közvetlenül a fogyasztóközönség részére eladó detailkereskedővel dolgozik.

1926 májusában az OHE-hez került

Sorszám	Foglalkozási csoport	Magán- egyeségek száma	Aktivál- nak
	I. Bányászat és kohászat.		
	II. Ipar.		
1	Vas- és fémipar gégyártás	1	1,118
2	Kő-, föld-, agyag- és üvepipar	—	—
3	Fa- és csontipar	1	342
4	Bőr-, sőrte-, szövött- és gyarmatárú	1	1,290
5	Fonó- és szövőipar	—	—
6	Ruházati ipar	—	—
7	Papíripar	—	—
8	Malomipar	—	—
9	Egyéb élelem- és élvezeti cikkek gyárt.	—	—
10	Vegyészeti ipar	1	460
11	Sokszorosító- és műipar	—	—
12	Szálloda-, vendéglő- és kávéipar	—	—
	III. Kereskedelem.		
1	Állati, mezőgazdasági term. keresk.	—	—
2	Fával és egyéb erdei termékkeresk.	—	—
3	Vas- és fémárú, gép- és műszaki cik. ker.	7	1,791
4	Agyag, üveg, mész, homok, porcellán	1	92
5	Fa- és faragott-áruval való keresk.	—	—
6	Bőrárúkkal való kereskedés	3	175
7	Cipőkereskedés	—	—
8	Különböző ruházati cikkek, szövő, fonó	26	13,028
9	Élelem, élvezeti és italelkek v. keresk.	13	2,633
10	Gyógyvegyészeti árukkal v. keresk.	1	41
11	Könyv-, papír-, doboz-, műkeresk.	—	—
12	Vegyéskereskedés	2	94
13	Egyéb keresk. ágak	—	—
	IV. Pénzhitelbizt. ügy.		
	Összesen	56	21,064
			35%
	Ebből Budapest	24	14,297
		67—43%	67%

Mint ahogy a koronaromlás folytán a nagy számokat a pénzérték kifejezésénél már valósággal megszoktuk, ugyanúgy a sok rossz közölt a fantasztikus magasságú fizetéseptelenségi számokba is bele kellett ma-gunkat élni. Anélkül, hogy ez alkalommal a régebbi fizetéseptelenségi ügyek fejlődéstörténetének méltatásába bocsátkoznánk, néhány illusz-tratív erejű számnak egyszerű felsorolását nem tartom érdekesség nél-kül valónak. A Magyar Hitelezői Védegylet 1904/5. évi jelentés szerint a lefolyt év során 627 fizetéseptelenségi eset került bejelentésre, szem-

fizetéseképtelenségi ügyek:

Passzív- nak	Közszere- gységességi magánjegy- vességek száma	Aktíváinak		Jegyzet
		összege az adós által be- nyújtott mérleg szerint		
1,500	2	209	386	
—	—	—	—	
629	3	214	461	
2,767	—	—	—	
—	1	2,267	3,709	
—	—	—	—	
—	1	2,212	2,982	
—	—	—	—	
466	—	—	—	
—	1	225	425	
—	6	781	1,629	
—	3	1,026	2,011	
—	2	514	854	
3,252	10	4,175	7,362	
183	2	854	1,217	
—	1	29	118	
327	4	398	875	
—	7	663	1,400	
28,032	51	12,292	26,232	
7,280	23	2,248	4,599	
67	2	220	702	
—	5	1,442	2,557	
160	20	1,151	2,285	
—	4	574	1,113	
ör.K. 3,080,360			ör.N. 4,264,200	
44,754	154	32,106	62,121	
25 $\frac{1}{2}$ %	77 $\frac{1}{2}$ %	62,5%	67 $\frac{1}{2}$ %	
33,656	34	12,059	24,659	
75%	23 $\frac{1}{2}$ %	37,5%	39 $\frac{1}{2}$ %	

ben az előző év 583 esetével. A Védegylet csoportjai által tárgyalt ügyek összecszerúsége a passzívumot tekintve 1904-ben 2,131.000 koronára, 1905-ben 2,189.000 koronára rúgott. 1915-ben a Védegylet elé 607 fizetéseképtelenségi ügy került és az összerdekeltség 3,635.000 korona volt. Ma ezeket az egész évre számított összecszerúségeket, sajnos, egy hónap alatt messze túlhaladjuk.

A fizetéseképtelenségi statisztika foglalkoztatási megosztásának fel-

tüntetése kapcsán kell külön foglalkoznom a pénzügyi inzulvánciák-
kal. Az a kétségtelen tény, hogy a pénzügyi intézetek fizetéképtelensége
aránylag oly igen kis számn volt, hogy ez külön bajt és válságkiszélesi-
tést nem jelentett, oly lényegesen előnyös közgazdasági momentum,
amelynek jelentőségét és komolyságát eléggé aláhúzni nem is lehet. Az
emberi természet alapvetően hálátlan mivoltából és abból a sajnálatos
körülményből folyólag, hogy éppen elég súlyos és aktuális bajjal
kell így is megküzdenünk e körülmény jelentőségének kellő méltá-
nylásával nem igen találkozunk. Végére megérhető, hogy ami-
kor annyi bajunk van, akkor nem sok szó hangzik el egy olyan bajról,
ami nincs meg, bár meglehetett volna. Mégis, úgy érzem, hogy annak, aki
a fizetéképtelenségi válság helyes képmének megrajzolására törekszik,
reá kell mutatnia arra, hogy ez a negatívum, egy széles körben fellépő
pénzügyi inzulvenia elmaradása, igen fontos vonatkozásban könny-
nyíti meg a mai válság könnyebb likvidációját. A pénzügyi inzulvenia
rendkívüli romlásait közéről láthatuk. Az osztrák fizetéképtel-
enségi válságnak legsúlyosabb tehetétele volt ez, nemcsak az elpuszt-
ult s együttvéve komoly vagyontömeget reprezentáló nagy- és közép-
pénzügyi intézetek jelentőségénél és gazdasági súlyánál fogva, hanem még
inkább azért, mert éppen a fizetéképtelenségeknek ez a válfaja kelti
a legszélesebbkörű hullámrezgéseket, maga után vonja a legkínosabb,
legváratlanabb megrázkódásokat. Hogy egy Depositenbank bukása
hány iparvállalat és egyén helyzetére volt tragikus hatással, hogy a
csúfosan megbukott közpénzügyi igazgatósági tagságai révén milyen
súlyos egyéni és közgazdasági katasztrófák következtek be, azt sajnos,
tulközéről lálhattuk. s a terjedő hullámgyürűből a mi közgazdasági
eletünknek is kijutott. S ha itt tekintetbe vesszük, hogy Ausztriában a
részvényjog körébe eső alapításoknál a koncesszionálási rendszer áll
fenn, szemben a mi szabadabb jogi lehetőségeinkkel, aminthogy a mi
vidéki pénzügyi hálózatunk össze nem is hasonlítható az osztráké-
vel. s ha végül azt sem hagyjuk figyelmen kívül, hogy az infláció lidérc-
fénye nálunk éppen e vonatkozásban is mily csábítóan csalogató volt
egy feneketlen ingovány felé — úgy nem értékelhetjük eléggé magasra
azt a két körülményt, hogy egyfelől pénzügyi intézeteinknél aránylag
ily kevés számú inzulvánciával találkozunk s hogy a már felmerült fizet-
éképtelenségeknek megfelelő, szakszerű, a bajt lokalizáló, aránylag mi-
nél kevesebb vérvesztéssel járó lebonyolítása vált lehetségessé.

Ezt a két komoly nyereségtételt, amelyet a fizetéképtelenségi vál-
ság mérlegének felállításánál a pénzügyi vonatkozásokban teljes ob-
jektivitással meg kell állapítanunk: a Pénzügyi Központ működé-
sének tudhatjuk be. E fontos intézményünk alapvető koncepciója e
vonatkozásokban tökéletesen helyesnek bizonyult, s a helyes elvi alá-
nokon komoly, értékes és eredményes munka folyt. A pénzügyi intézetek
kötelező, rendszeres revíziója igen üdvös, nevelő hatású munkának bi-
zonyult, mely fejlesztette pénzügyi intézeteink gazdasági intelligenciáját,
mélyítette felelősségtudatukat s mindezek révén a fizetéképtelenség
megelőzésének is leghatékonyabb eszközévé vált. A revideált, ilykép tel-
jesen ismert intézetek sorából az arra érdemeseket, könnyen módja-

ban állott a Pénzintézeti Központnak esetleges átmeneti ma akadásnál. kockázat vállalás nélkül is átsegíteni. A Pénzintézeti Központ ily irányú céltudatos működésének sikere oly komoly ténve gazdasági életünknek, amelynek konzekvenciáira a továbbiak során majd még fel-tétlenül rá kell mutatnunk.

A pénzintézeti inzulencia 1924 január 1-től 1920 május végéig terjedő statisztikáját a mellékelt táblázat tünteti fel:

Kimutatás

a mai Magyarországon eső, kényszerfelszámoló és rendes felszámolás alá került pénzintézetek számáról, 1924., 1925. és 1926. években

	Cső alá ke- rült intéze- tek száma	K. l. alá ke- rült intéze- tek száma	Rendes f. a. került inté- zetek száma	Összes intézetek száma
1924. évben				
Budapest	1	—	3	4
Vidék	—	—	30	30
Összesen . . .	1	—	33	34
1925. évben				
Budapest	3	5	15	23
Vidék	4	9	40	48
Összesen . . .	7	14	55	71
1926. évben				
Budapest	1	2	2	5
Vidék	1	1	4	6
Összesen . . .	2	3	6	11

Diagnosztikus megállapításainknak utolsó s legkényesebb pontjához érkezünk, melynek vizsgálata nélkül nem foghatnánk az orvoslás eszközeinek kereséséhez. Míg az előzőekben e probléma tárgyi, jórészt számokban is megrögzíthető vonatkozásait vizsgáltuk, itt a szubjektív szempontokat kívánjuk szemügyre venni, az adósok lelkiületének, szándékainak, jó- vagy rosszhiszeműségének kérdését kivizsgálni. Tökéletesen tisztában vagyok azzal, hogy minden ember és minden eset más és más, hogy itt felületes általánosítás kényes, sőt veszélyes lehet.

Tagadhatatlan továbbá az is, hogy éppen a szubjektív megítéléseknek szükségképeni elháríthatatlan nehézségei vannak: embereket csak külső jelenségek alapján ítélnünk meg, belsejükbe nem látunk s a külső megcsalhat bennünket. A dolog természeténél fogva csak a tipikus vonások rajzolhatok meg s jól tudom, hogy attól eltérő esetek is akadnak s nem is kis számban. Viszont annak az eldöntése, vajjon a nagyszámú fizetésképtelenségi esetek háttérben jó vagy rosszhiszemű adósok rejlenek-e, gazdasági, jogi és erkölcsi szempont-

ból egyaránt igen érdekes probléma, amely döntően befolyásolja azt a kérdést is, hogy a fizetéseképtelenségi ügyek mily szellemben kezelendők. A megállapítás nehézségét fokozza az a körülmény, hogy az adósok jóhiszeműségének kérdései általában — főleg hitelezői oldalról — hűvös tárgyilagossággal vizsgálni nem könnyű. Abba, hogy pénzt veszítse, mindenki igen nehezen törődik bele s emberileg igazán érthető, ha a hitelezői adósában, aki a tartozás nem teljes értékű visszafizetését ajánlja, azt a gonosz embert látja, aki a pénzt meg tartja s az ő bőrére spekulált. Valószínűleg e hitelezői szemléleten át alakult ki a fizetéseképtelen adósoknak az az anekdotában is népszerűvé vált kliséje, hogy a fizetéseképtelenné vált adós pedig egy előre elkészíteti nagyszerű üzletet csinál, s fizetéseképtelenségi ügyének lebonyolítása után, ha erkölcsileg esetleg csökkenten, de anyagiakban dúsabban kerül ki.

Igyekeztem e kérdés vizsgálatánál a fizetéseképtelenségi ügyekkel hivatásszerűleg foglalkozóknál érhetően fellépő türelmetlenséget, valamint a vizsgálóbírói attitude-ot teljes mértékben kikapcsolni s az orvos tárgyilagossá szemléletével nyúlni a kérdéshez. Bátran állíthatom, hogy a szabályt, nem érintő egyes egészen kivételes esetektől eltekintve: *a hitelezők károsítására irányuló, tudatos, előkészített adási machinációkat a mai fizetéseképtelenségi esetek mélyén nem találunk.* Hogy az adós szárazrahelyezve vagyonát, hitelezői bőrére a kvotális egységesség megkötésével jó üzletet csináljon vagy legalább is ily jó üzlet előkészítésére törekedjen — erről mint a mai fizetéseképtelenségi válság számbajövő fényezőjéről beszélni nem is lehet. Ellenkezőleg: szinte valamennyi ügyben a tárgyi adatok egész sorával kimutatható az a kétségbeesett, körömszakadtáig folyó küzdelem, amellyel e baj felé sodródó adós, üzleti nevét, cégének integritását, fizetőképességének épségben tartását megmenteni igyekszik. Bámulatos erőfeszítések mennek végbe ezen a ponton, amelynek során a fizetéseképtelenség hullámaiba való elmerülés ellen küzdő felek nem csupán utolsó tartalékjaikat dobják harcba, ami egyébként teljesen rendben lévő is, hanem meglepő, szinte a kétségbeesés által diktált mentőeszközhöz is folyamodnak, gyakran igen messze menő rokon, baráti támogatások igénybevétele, sőt néha — sajnos — egyes, főleg pénzhitelezőknek a többi hitelező rovására történő kedvezményezése, bekebelezés, árulombard, könyvkövetelés leszámítás útján történő pénzszerzés folytán. Itt egy igen nagyméretű, elkeseredett, néha súlyos drámai fordulatokban is bővelkedő harc folyik — küzdelem az üzlet fenntartásáért, harc a megmaradásért, a B-listára való helyezés, a leépítés ellen. Minden kereskedő teljesen tisztában van azzal, hogy a fizetéseképtelenség deklarációja erkölcsi és anyagi vonatkozásban olyan vérvesztéseget jelenít, hogy abból éj) bőrére! kikerülni szinte a lehetetlenséggel határos. Ezért igyekszik e baj elhárítására minden tőle telhetőt megtenni — hozzátehetjük, hogy a most észlelhető bajok egy jelentékeny hányada ebből a gazdasági szempontból helyilegen, bár talán emberi és erkölcsi szempontból inkább rokonszenvesnek mondható törekvésből fakad.

Kétségtelenül igen plauzibilis az a szemrehányás, amellyel a kü-

lönböző hitelezői értekezleteken a 40%-os kvótát ajánló adóst az egyes hitelezők illetni szokták, mondván, hogy a fizetési képtelenség nem kezdődhetett egy 40%-os kvótának megfelelő vagyoneromlással s ám akkor miért nem jelentkezeti korábban az adós? Viszont e helyzet az esetek túlnyomó számában úgy alakult ki, hogy az adós, akinek vagyoni helyzete romló tendenciájú, státusa pedig az aktivitásból fokozatosan az immobilizáltságon át a passzivitás felé vezet, ezt a folyamatot nem látja és nem is akarja a valóságnak megfelelő sötét színekben látni. A nehézségekkel küzdő kereskedő is bizik abban, hogy a tavaszi, a karácsonyi vagy az őszi vásár, az erős húsvét, a jó nyár, valami hagyaték, rokon támogatás, vagy bármi más külső segítség más menetet ad dolgainak, a megakadás csak átmeneti, amelyből e jöreménységek bizton várt teljeseése esetén rövidesen ki fog tudni evickélni. Ehhez járul azonban még az esetek igen nagy számában az a további momentum is, hogy a jelentősebb hiteleket igénybevevő cégeknek egy igen nagy hányada is, oly hiányosan adminisztrálja üzletét — az esetek igen jelentős számában minden könyvvizetés is hiányzik! — hogy tényleg nem is áll módjában az üzlete keretében kibontakozó szomorú képet pontosan megismerni.

Azt a közgazdasági igazságot ugyanis, hogy mai gazdasági helyzetünkben az inflációs korszakból ránszakadt rossz emlékek eltakarítása, a kellő létalappal nem bíró üzletek megszüntetése elháríthatatlan szükségesség, lényegében mindenki átérzi. Csakhogy ennek az igazságnak gyakorlati következményét levonni — mindenki csak a más, nem pedig a saját bőrre hajlandó. Ha a mentőcsónakra az árban való pusztulás előtt többen igyekeznek feljutni, mint amennyit e csónak befogadhat — úgy az elkeseredett élet-halál küzdelemnek döbbenetes színjátéka játszódik le. Ez a kép bontakozik ki előttünk most a gazdasági élet frontján. S e B-listára való helyezkedés, a más vonatkozásban már ismeretes eseteknél, ha lehet, még kétségbeesettebb és szomorúbb körülmények között megy végbe. Míg a hivatali B-listára való helyezés a hivatalvezető elhatározásán múlik, addig itt az emberi akaratnak s így ez akarat befolyásolási lehetőségének alig jut szerepe, személytelen, befolyásolhatás nélküli erők végzik itt el kegyetlen munkájukat. S amíg a B-listára került tisztviselő csupán munkahelyét veszíti, addig az ugyan-ezen sorsra kerülő kereskedőnél e súlyos momentumon kívül vagyona, erkölcsi és hitel presztízse gyakran hosszú évek munkájával elért üzleti és személyi reputációja is belepusztul. Ezért ragaszkodik végsőkéig üzletéhez, mert annak fenntartásában nemcsak megélhetésének biztosítóját, hanem hivatásának és életcéljának megnyilatkozását is látja s mindezeknek megmentéséért fejt ki azt az elkeseredett szívósságot, amellyel az emberek már nem is a kenyerrühöz, hanem életükhöz ragaszkodnak.

Csak ez a beállítás, az élethez ragaszkodók e kétségbeesett küzdelmének megértése és méltánylása világítja meg és teszi érthetővé azokat a súlyos hátrányokat, amelyek e küzdelemből a fizetési képtelenségi válság elmélyítése folytán a közgazdasági élet egyetemessége számára állanak elő. Sajnosán állapítható meg ugyanis az, hogy a felmerült

fizetéseket elmulasztó részében a fizetéseket jelentő cég legalább egy fél, usque egy év óta leledzik a fizetéseket állapotaiban, amely idő alatt természetesen státusa egyre romlik s így saját és hitelezőinek pozíciója is szükségképpen egyre kedvezőlenebbé válik.

S ezen kritikus idő alatt történnek a cég fenntartására irányuló izgatott kapkodásnak eredményeké] azok az üzleti balfogások s a státust lényegesen rontó intézkedések, amelyek az adóst menthetetlenül a fizetéseket lejtőjére hajtják. Gyakorlatilag pedig mindennek szomorú eredménye az, hogy amíg a helyzetnek egy megfelelő időpontban történő feltárása, vagy az üzlet valamelyes továbbvitelének lehelővételére, vagy annak sima likvidációjára vezetett volna, a fizetéseket elkerüléséért eredménytelenül folytatott küzdelem oly értékrombolással jár, hogy az üzlet fenntartásának vagy likvidációjának biztosítása még a hitelezők megértő jóakarata s az egészség elfogadása esetén is több mint problematikus.

A fizetéseket elmulasztó esetek hátterében ezek szerint nem a hitelezőknek megkárosítására irányuló, a fizetéseket által előnyök szerzésére törekvő céllal kell az esetek túlnyomó részében számolni, hanem az egzisztenciája megmentéséért küzdő adóssal kerülünk szembe, ki azonban helyzetének fel nem ismerése vagy a helyes konzervatív levonásának elmulasztása következtében odáig hagyja romlani vagyoni státusát, míg a javulás vagy kibontakozás lehetősége szinte teljesen megszűnt.

Ennek a diagnózisnak pontos felismerésével kell majd az orvoslás eszközeit is kutatnunk.

II.

A fizetéseket elmulasztó válság részletező leírására azért törekedtünk, hogy a közöltek ismerete alapján próbáljuk megkeresni az orvoslás helyes eszközeit. Véleményünk szerint ugyanis emberileg és közgazdaságilag egyaránt szerencsétlennek nevezhető az a meglehetősen kényelmes és terméketlen álláspont, amely azt hirdeti, hogy miután itt valósággal a meglehetősen természeti erők játékához hasonlatos jelenségekkel állunk szemben, melyeken minden emberi akarat amúgy is megtörik, hagyjuk a pusztító vihar amúgy is feltartózatallan munkáját teljesedésbe menni, népszerűen pedig hadd hulljon a fergese. Ebben az általunk semmiképpen sem helyeselhető álláspontban legfeljebb annyi az igazság, hogy nem lehet a dolgok természetes rendjét semmiféle ügyes vagy értelmes tervvel sem végképp feltartani, hogy bizonyos okok szükségképpen bizonyos okozatot eredményeznek s hogy a gazdasági válság mai foka. az egyes vonatkozásokban mutatkozó túldimenzionáltság és inflációs betegségmaradványok mellett oly nagymérvű túlhitelezések folytán a fizetéseket elmulasztó gyökeresen kiirtani nem lehet. Éppen olyan kényes, mint amennyire veszélyes ezzel szemben ölhettek kézzel nézni az események alakulását vagy a B-listára helyezkedés szükségességét külön programúként hirdetni.

Lehet azonban hivatkozni az e vonatkozásban már nem egy-

szer idézett járványorvosnak példájára aki a fertőzés továbbterjedésének megakadályozása, a baj lokalizálása, az esetek simább és veszélytelenebb lefolyásának biztosítása érdekében teszi meg a maga átgondolt intézkedéseit. Erre a járványkorlátozó, az ellenállóképeséget növelő tevékenységre közgazdasági életünknek fölöttébb nagy szüksége van, s tudatában annak, hogy a baj teljes kiküszöbölése csupán gazdasági viszonyaink lényeges jobbrafordulta, bizonyos elmellőzötletlen leépítések kényszerű keresztülvitele után fog csak lehetségessé válni, — e szerény célkitűzéssel igyekszem a javulás útjára vezető eszközök igénybevételére rámutatni.

A fizetésképtelenségi válság csökkentésére irányuló akciónak a súlypontját, felfogásom szerint, a kérdés gazdasági téren való vonatkozásaira kell helyezni. Sajnos, a háborús kényszerrendszabályozás emlékeképp még gyakorlati gazdasági emberek gondolkozását is infictionálta az a felfogás, amelyet jogi fetisizmusnak neveznek: a jogszabályok életviszonyokat befolyásoló erejének túlbecsülése. Még ma is, ahol valami komoly baj jelentkezik, elsősorban valamely sürgős rendelet kibocsájtása iránt nyilvánul meg a közóhaj, ahelyett, hogy az érdekeltségek öntudatos, egységes, szervezet állásfoglalása ezen a ponton saját erejéből igyekeznék a javulás eszközeit megkeresni. A magam részéről, jogászai mivoltomban is, teljes tudatában vagyok annak a komoly jelentőségnek, melyet az inzulvenciáisi jog szabályainak mikénti megalkotása a fizetésképtelenségi válság egész lebonyolítására jelent. Ennek dacára hangsúlyozandónak tartom, hogy elsősorban a fizetésképtelenségek megelőzése, másrészt azonban a fizetésképtelenség jogszabályainak megfelelő tartalommal való megtöltése szempontjából is döntő jelentőséggel bír az, hogy a közgazdasági élet hivatott tényezői milyen szervezethez és felfogással kezelik a fizetésképtelenségek során adódó problémákat.

Ezen álláspontomhoz képest előbb a gazdasági téren, valamint a hitelezői autonómiák szervezkedése és öntudatos fellépése körül kívánatos megoldási lehetőségekre kívánok rámutatni, mielőtt az inzulvenciális jog reformjának kérdéseivel foglalkoznék.

A mai fizetésképtelenségi válság előbbieken kifejtett diagnózisához képest pedig még egy körülménnyel kell teljesen tisztában lennünk s komolyan számolnunk, ha a javulás helyes prognosztikonját, reális lehetőségeit vizsgáljuk. Míidán a mai fizetésképtelenségi válság a maga valódi mivoltában elsősorban nem az általános gazdasági krízisnek egyszerű szükségképeni kísérő jelensége, hanem a túlterheltség leépítésének kínos folyamata — az általános gazdasági viszonyok bizonyos mérvű enyhülése: a jó termés, nagy beruházás, komoly külföldi kölcsönök, bár kétségtelenül a fizetésképtelenségi statisztika számait is előnyösen befolyásolhatják, nem tudnak ezzel a bajjal végezni mindaddig, amíg a leépítési processzus végéhez nem jutottunk. Igaz, hogy az általában megjavuló viszonyok, külkereskedelmi vonatkozásban mutatkozó előnyös változások s a belső fogyasztóképesség

emelkedése, több cég számára adhatnak érvényesülési teret, mint a leromlottság mai foka — bizonyos vonatkozásban azonban oly mérvű túldimenzionáltság és legyengülés mutatkozik, ahol már csak a minél simább likvidnek) segíthet. Tisztában kell lennünk tehát azzal, hogy a fizetéseképtelenségi válságnak gyökeres, máról-holnapra lényegesen megjavuló tendenciájára nem számíthatunk, hanem legjobbj esetben is egy lassan és folyamatosan gyógyuló betegséggel kell számolnunk. Azok az eruptív változások, amelyek a békekötés nyomán bekövetkeztek, mélyrehatóan zavarták meg a kialakuló gazdasági egyensúlyhelyzetet. Még a nálunk kedvezőbb helyzetben lévő országokban is hosszantartó folyamat az átszervezésnek s az ezzel járó leépítéseknek ez a korszaka. A német, osztrák és cseh példák is sajnos ezt a felfogást erősítik.*

Az adós problémáját talán a hitelező oldaláról is meg lehetne egyszer fogni. Nemcsak az a fontos és érdekes, hogy milyen a gazdasági pozíciója, életlehetősége és mentalitása az adósnak, hanem a hitelező gazdasági tevékenységének jellegzetes vonásait is szemügyre kell venni s ha a fizetéseképtelenségi válság során adósnéveléssel kell majd foglalkozni, mely fontos munkának természetesen a hitelezők, keli hogy a moztatói legyenek, úgy ugyanezeknek a hitelezőknek a nevést önmagukon kezdve az önkritika erényét is kell gyakorolniok.

A fizetéseképtelenségi válság ily nagymérvű elterjedése a gazdasági alanyok fulnagy számán kívül igen gyakran a hitelezői oldalon mutatkozó két aránytalanságból folyik. *A pénzhitel tuluehezen, az áruhitel túlontúl könnyen áll (iz adós rendelkezésére.* Mind a két irányban némi frontváltozás — a fizetéseképtelenségi válság további menetére jótékony hatást gyakorolna.

A pénzhilelek körül mutatkozó bajok határozottan hozzájárulnak a fizetéseképtelenségi válság kiszélesítéséhez. A prima kezek nagybankképes tárcaváltó anyagán kívül, könnyen és olcsón nem áll pénz a kereskedelem rendelkezésére. A bankkoncentráció következtében a kis- és középintézetek száma és gazdasági jelentősége lényegesen lehanyatlott, a magánbankár típusa majdnem teljesen hiányzik, a vidéki pénzintézetek pengőmérlegének tanúsága szerint is a rendelkezésre álló s a vidéki kereskedők számára kihelyezhető tőkekészlet rendkívül összezsugorodott. Az állam, mely a mezőgazdaság és a kisipar részére elég számottevő hitelakciókat tett folyamatba, a kereskedelem hitelakciója tekintetében semmiféle intézkedés szükségét fennforogni nem látta, pedig tudomásunk szerint ezt az illetékes gazdasági érdekeltségek ismételen és nyomatékosan sürgették. A közép- és kiskereskedelem egyáltalán nem rendelkezik hitelforrással. Mindezek folytán az egész

* A már huzamosabb idő óta tartó német válságról dr. Schreiber porosz kereskedelmi miniszter ez év áprilisában olykép emlékezik meg, *hogy* „a kiválasztási folyamatai a német kereskedelmen és iparon belül még nem zárult le teljesen.”

kereskedelem pénzhitellel való ellátása nagyon fogyatékos. A kereskedő a már érintett láreaváltó anyagtól eltekintve, igen nehezen, erős biztosíték-adás és súlyos kamatfeltételek mellett jut kölcsönhöz. Ily körülmények között a készpénz megszerzéséért, mint ezt a felmerült fizetésképtelenségi esetekben való betekintés alapján megállapíthatjuk, a kereskedő nem egyszer oly áldozatokat hoz, amelyek néha önmagukban véve menthetetlenül a romlás útjára terelik. Áruombard és könyvköveielések leszámítása után történő biztosíték-adás mellett olyan horribilis kamatfeltételekkel találkozunk, melyeket a kereskedő el nem viselhet. Ezen a ponton tehát sürgős orvoslásra volna szükség. Erre hivatott pénzügyi köreinknek behatóan s áldozatoktól vissza nem riadva kellene foglalkozni a kereskedelmi hitel megfelelő kiépítésével. Ahogyan például a kisipari hitel céljaira 53 milliárd korona összeg bocsátatott az érdekeltel rendelkezésére, úgy talán ezen a nyomon megszervezhető lenne a közép- és kiskereskedelem hitelszolgáltatásának ügye is, mely könnyebben jutván pénzhitelhez, a nagykereskedelem és a gyáripár hitelpozícióját is megjavítaná. De foglalkozni kellene rendszeresen a kereskedelmi pénzhitellellátás egyéb vonatkozású problémáival is. Ahogyan a mezőgazdaság és ipár hitellellátásának megszervezése körül szívesen láttuk pénzügyi kormányzatunk megmozdulását, ugyanígy jótékonyan hatna a kereskedelmi hitel megszerzése körül is egy hasonló természetű iniciativa. Igen gyakran a bekövetkezett immobilizáltság esetén, egyébként teljesen életképes, jól fundált vállalatoknál egy barátságos átmeneti kölcsön a katasztrófa elhárítója lehetne s a fizetésképtelenséget teljesen kizárhatná. Ezt a segítséget nyújtja például a Pénzügyi Központ az arra hivatott pénzügyintézeteknek s e támogatás igen gyakran teljesen kiküszöbölte a fizetésképtelenség bekövetkeztét. Ebben az irányban feltétlenül szükség volna komoly pénzügyi támogatásra az arra méltó kereskedelmi és iparvállalatoknál is.

Amennyire mellőzhetetlenül fontos közgazdasági viszonyaink javulása szempontjából a pénzhitel könnyebb és olcsóbb megszerzésének lehetősége, épp úgy kívánatos az áruhitel terén a hitelezések körül tapasztalható könnyelműségeknek bölcs önmérsékléssel történő egészséges revíziója, indokolt megszorítások folyamatba vétele. Ezen a ponton kétségtelenül nagy nehézségekkel kell a hitelezőket illetőleg megküzdeni, miután az áruhitelezők igen számottevő rétegei a felmerülő súlyos veszteségek dacára mereven elzárkóznak az áruhitel korlátozásnak minden rendszeresítése elől, mert abban a forgalmat csökkentő momentumot látnak. Amellett tagadhatatlan az is/ hogy az általános gazdasági válság következtében az árukínálat igen erős s a gyáros és nagykereskedő az árak lefelé menő tendenciájára való tekintettel igen gyakran szigorú cenzúra nélkül bocsátkozik kihitelezésekbe. E részben is erősen jelentkezik a káros hatása annak a befolyásnak, amelyet gyakran a gyenge kezék részéről kiinduló túlzott, erőltetett hitel eladások jelentenek. Ekép a túlzott kihitelezés is a túldimenzionáltság egyik

következménye, mint arra már a fentiekben a nagykereskedők elszaporodásával kapcsolatban rá is mutattunk. Egyes cégeknél bizonyos kalkulációd meg gondolások is szerepel játszanak e kérdés megítélésében. Van nem egy olyan gyáros, aki abból indul ki, hogyha termelését megfelelően fokozni képes, nagyobb olcsóbban produkál s ezen előny kedvéért hajlandó egy valamivel nagyobb delcredere-százalékot számításba venni. Csakhogy ez az elvi felfogás sem mindenkor helytálló. A delcredere-százaléknak előzetes kalkuláción alapuló megállapítása igen gyakran vezet csalódásokra. A túlzott hitelek által pedig az egész piacot úgy elrontják, a versenyt annyira kiélesilik és a fizetéseképtelenségi válságot úgy elmélyítik, hogy az néha súlyos és nem is vári meglepetésekre vezethet.

Közérdekű s a gazdasági élet minden felelősségérvéstől áthatott tényezője számára egyedül helyes megoldási lehetőségnek az mutatkozik, hogyha a gazdasági életben a fizetéseképtelenség kórságát mielőbb s a legnagyobb mértékben lokalizáljuk, ezáltal a viszonyokat lehetőleg egészségessé tesszük, ha mélyrehatóan szanalunk s a bizalmi krízist joggal előidéző momentumok kiküszöbölése révén a gazdasági élet normális rendjének helyreállításán dolgozunk. Ennek a munkának elvégzése céltudatos, szervezett összműködés által elérhető fáradtságos részletmunka által lehetséges. A fizetéseképtelenségi ügyekkel való foglalkozás helyeit *a preventív hitelvédelein intézményes kiépítését kell a legfontosabb és legsürgősebb programpontnak tekinteni.*

Egy csodatévő orvos azt itt megjelölni, több irányban kell haladnunk, hogy eredményeket érjünk el.

Mindennél sürgősebb egy komoly, mélyreható nevelőmunkának elvégzése a ma tapasztalható kereskedelmi üzletvitel színvonalának megjavítása érdekében. Megdöbbenéssel állapíthatjuk meg a fizetéseképtelenségi ügyek egy elég jelentős hányadában, hogy viszonylag elég nagy számú hitelezőtől jelentős hitelt élvező kereskedők semmiféle könyvet nem vezettek. Nem egyszer fordul elő, hogy 4-500 milliós passzívum mellett nincs semmiféle könyvvezetés, hogy sok milliárdos tartozással bíró cég könyvvitele egészen rendetlen, primitív, az utolsó évi mérleg és leltár nincs elkészítve s hogy ekkép az adminisztrációnak e hátramaradottsága nagy mértékben járul ahhoz, hogy az adóscég nem lévén tisztában helyzetével, nem vonja le a szükséges konzekvenciákat s ily módon tovább halad a biztos inszolvencia felé. Lehetetlen állapot az, hogy aki messzemenő, összességében számottevő hitelügyletekbe" bocsátkozik, az a hitelüzlet által megkívánt legegységesebb intézkedéseket ne vegye fogantatba. Igaz, hogy az inflációs idők teljesen, kés/pénzalapra helyezkedett üzletvitel után váratlan gyorsasággal fordul át gazdasági életünk a hitelgazdaságba. Ma már azonban e hitelgazdaságinak sűrűsége, a hitelösszegek nagysága sürgetően szükségessé teszi a kereskedelmi üzletvitelnek ehhez való alkalmazását. A mai, fizetéseképtelenségi válság diagnózisának megállapításánál rámutattunk arra, hogy ha a felforrósult esetek túlnyomó részében a hitelezők tudatos megkérőztetésére irányuló nyereszkeskedési szándékkal nem is találkozunk, úgy viszont az immobilizáltság, sőt a passzivitás bekövetkezésének időpontjában sem

látjuk azon intézkedések foganatba vételét, melyeket e helyzet parancsolóan diktál, a státus további romlása dacára igen gyakran újabb hitelek vételnek igénybe s ilykép az egészséges is egyre gyengül a sok beteggel való kapcsolata folytán. Itt kell tehát a gyógyítást sürgősen megkezdeni s odahatni, hogy a már lizetesképlelenné váll cégek ez állapot leplezésével ne szerezhesenek újabb hiteleket, ne veszihiessék még tovább a mások pénzét. Más vonatkozásban olvastam valahol, hogy közéletünk teli van meghalt Szolimánokkal. akiket haláluk után lovukhoz kötözve mintha élők volnának, visznek körül. Közgazdasági életünknek is sajnos szintén túlsók az ilyen meghalt Szolimán ja, akik már csak látszólag s csupán a külvilág számára élnek, gazdasági értelemben azonban már tényleg régebben meghaltak. Ezeket a továbbfertőzést is előidézö hullákat kell óvatosan, de céludatosan mielőbb kikapcsolni gazdasági életünkéből, hogy a még egészségesekkel megvédjük s a szaná-lás komolyan megtörténhessen.

Kereskedelmi törvényünk 25. §-a, mely a kereskedökre vonatkozólag a könyvvezetés kötelezettségét írja elő, szankció nélküli rendelkezést tartalmaz. Kereskedö a könyvvezetésre, tehát a törvény által előirt kötelezettségének teljesítésére, még csak pénzbüntetéssel sem szorítható. A gazdasági közvéleményben céltudatos propaganda és szervezkedés útján kell érvényt szerezni annak a helyes gondolatnak, hogy az a kereskedö pedig, aki könyveket egyáltalában nem, vagy nem megfelelően vezet, nem méltó arra, hogy hitelt élvezhessen. Aki egy kereskedönek hitelt nyújt, törödjön azzal is, hogy annak cége be legyen jegyezve és hogy az rendesen vezesse könyveit. Erötéljes, céltudatos, rendszeres munkát kell ebben az irányban végezni. A pénzüntézet inzulvenzia aránylag kedvezö számadatai s az ilt egyébként igen könnyen előállítható súlyos megrázködtatások elmaradása az élő példa erejével illusztrálja azt is, hogy egy megfelelő revizionális rendszer, mely betekint az egyes felek üzletvitelébe, öket rendszeres üzletorganizációra s óvatos üzletpolitikára szorítja, igen üdvös gyakorlati eredményekkel jár. Erre a jól bevált analógiára figyelemmel, mely egyébként a külföldi gazdasági élet revizori tapasztalataival is összhangban áll, *kell a revizio gondolatát, mint a preventív hitelvédelem egyik leghatékonyabb eszközét a megvalósulás konkrét stádiumába eljuttatni.* Ha e részben a megszervezett hitelezök komoly és céltudatos tevékenységet fejtenek ki, úgy az eredményeknek be is kell következniük. Ma már igen megfelelő revizori kar is rendelkezésre áll e komoly feladat keresztülvitelére. S a hitelt igénybevevöknek is tisztában kell lenniök azzal, hogy a revizio révén hitelképességük növekedhet s gyakran a jó bonitású felekkel szemben is indokolatlanul megnyilatkozó bizalmatlanság eloszlatatává válik.

De foglalkozni kell a preventív hitelvédelem egyéb eszközeinek alkalmazásával is. A hitelkataszter létesítése, a hasonló adóskategóriákkal dolgozó hitelezöi érdekeltségeknek kölcsönös tájékozató tevékenysége, mind hatékony eszközei a helyzet megjavításának, a lizetesképlelenné vált cégek kellö időpontban való felismerésének, s ügyük rendezésének akkor és oly körülmények között, amikor ez még kedvezöbben történ-

hetik, mint amikor már a végső szükség hajtja az adóst az inzulvenca bemonadására. Ezen a ponton történtek is értékes kezdeményezések. Vannak komoly intézkedések és tervek, amelyek egyes szakmák hitelviszonyainak megjavítására alkalmasaknak bizonyulhatnak. A probléma nem is annyira az eszközök helyes megválasztásában áll — itt már értékes tanulságok állnak rendelkezésre — mint inkább az őszinte együttműködés felismerésének szükségességében. Ezeknek a tendenciáknak továbbfejlesztése, a nélkülözhetetlen összműködésnek kiépítése, egyik alapvető programjai a hitelvédelmi problémákkal szervezeti mibenléténél fogva intenzíven foglalkozó Országos Hitelvédő Egyletnek is.

Ha a preventív hitelvédelem komoly eszközei intézményesen kiépülnek, ha a fizetéseképtelenségi ügyeknek a 40%-os alap helyett, egy jóval korábbi stádiumban való feltárása és elintézési lehetősége következik be, úgy más szellemen és eredménnyel történhetik ezen ügyek lebonyolítása is. Kevesebb elkeseredett küzdelem a kvóta és a többség létrehozása körül, több megértés hitelezők és adós között lehetségessé válik akkor, ha az adós nehi egy leromlott, agyoncsigázott státussal kerül a véglebonylítás elé, s ha temetés helyett még gyógyítani fog lehetni.

A preventív hitelvédelem intézményes kiépítése esetén a gyenge kvotális eredményeket felmutató inzulvenciák helyett szanalásokat, barátságos likvidációkat, fúziókat várhatunk. A lehetőségek birodalmába kerül a hitelbiztosítás gondolata s kétségtelenül megjavul a pénzhitel, úgy a megszerzés lehetősége, mint a feltételek enyhülése szempontjából.

A preventív hitelvédelem kétségkívül a jó higiénia szerepét töltené be. Csökkentené a betegségek számát, megtörné a fertőzések erejét s fokozná az ellenállóképességet. Am a higiénia kedvező befolyásolásának teljes érvényesüléséig, de még azután is vannak és lesznek megbetegedések, s ezeknek gyógyításával is kell foglalkoznunk. így jutunk el a fizetéseképtelenségi ügyek mikénti kezelésének problémájához, az e részben most komoly szerephez jutott Országos Hitelvédő Egylet működésének ismertetéséhez s a várható további fejlemények kapcsán az inzulvenciális jog legaktuálisabb reformkérdéseinek, bár csak vázlatos vonásokban való érintéséhez.

Kétségtelen tény, hogy az inzulvenciális jog tökéletesen kielégítő megoldásokat létre nem hozhat. Ahol a hitelező követelése egy részéről lemondani kénytelen, ezt a kérdést semmiféle institúció, rokonszenves és mindenkit kielégítő alakban elintézni nem képes. A fizetéseképtelenség szükségkép súlyos anyagi veszteségekkel, nem egyszer katasztrófális kimenettel lévén egybekapcsolva, könnyen népszerűtlenné, sőt néha szinte gyűlöletessé teszi mindazon intézményeül és szabályokat, mélyek e kérdéssel szerves kapcsolatban állanak. Ennek a sajnálatos, mert nem egyszer saját bőrükön is érezhető igazságnak tudatában mégis azt kell mondani, hogy a fizetéseképtelenségi jog intézményei és szabályai annál megfelelőbbek, minél inkább te-

szik lehetővé a lemerült fizetésektelenségi eseteknek lehető olcsó, gyors, szakszerű, az általános közgazdasági érdekekkel számoló lebonyolítását. Kétségtelen, hogy már ebből a szempontból kiindulva is a legmegfelelőbbnek az adós és a hitelezők közötti magánegyesség mutatkozik. A hitelező és az adós között fennálló személyes kapcsolatnak, a helyes üzleti felfogásnak s a gyors lebonyolítás gyakorlati kívánalmainak is legjobban az felelhet meg, hogyha a hitelezők és adós közvetlenül tárgyalnak egymással s minden hitelező saját elhatározásából, önkéntes hozzájárulásával teszi lehetővé a felmerült esetnek közös egyetértéssel való lebonyolítását. A 100 százalékos hitelezői hozzájárulással létrejött magánegyesség erkölcsileg és jogilag mindenestre a legrokonszenvesebb, maga az eljárás a legolcsóbb és leggyorsabb. E momentum viszont a legfontosabb. Kétségtelen tény ugyanis, hogy a felmerült fizetésektelenségi ügynek gyors lebonyolítása minden esetben a voltaképpeni ugrópontja a felmerülő fizetésektelenségek helyes elintézésének. Az a kereskedő vagy iparos ugyanis, aki a fizetésektelenség szomorú állapotába jut, oly váratlan és szinte előre nem is kalkulálható veszteségeket szenved magábanvéve ezen tény folytán, vagyoni státusa rendkívüli leromlásokon megy keresztül, mely romlási folyamat az idő múlásával mértani arányban emelkedik. E lehetetlen állapotnak minél előbb végetvetni a legimminensebb érdeke adósnak és hitelezőnek s ezen a ponton mutatkozik a semmiféle formához sem kötött magánegyesség a legideálisabb elintézési módnak, mert lehetővé teszi az ügyeknek oly tempóban való lebonyolítását, amely mellett nem kell számolni az értékek nagyobb mérvű lerombolásával s viszont számolni lehet egy megfelelően gyors beosztású teljesítéssel. A hitelező és adós közötti magánegyességek megfelelő megkötésének lehetőségét pedig a hitelezőknek a védeyleti kötelekekbe történő szervezkedés adja meg.

Csak a védeyletileg megszervezett hitelezőkkel lehetséges valamely felmerült egyességi ügynek gyors és megfelelő lebonyolítását biztosítani. A védeylet a hitelezőknek érdekképviseleti megszervezkedése, mely emellett egyben megfelelő apparátust is jelent a felmerült ügyek szakszerű, beható és gyors megvizsgálására s a határozat hozatalánál a szervezett fellépés útján történő egyöntetű eljárásra. A védeyletbe tömörült hitelező nem toglalkozhatik csak oly ügygel, amelyben megfelelő státus megállapítás történt. A határozathozatalnál a csoporton belüli szavazás biztosítja az egyöntetűség érvényesülését. Alapelv a hitelezők egyenlő elbánásban való részesítése. Mindezek oly nyomatékos előnyök az ügyek helyes és igazságos elbírálása szempontjából, hogy a tisztességes és jószándéku adós szempontjából is kívánatossá teszik azt, hogy a hitelezők lehetőleg teljes számban védeyleti szervezetségben legyenek. E megfontolás mindinkább tért is hódít. Ma már szinte valamennyi szakmának megvan a maga védeyleti szervezete, amely egyre nagyobb számú hitelezőt foglal magában, egyes szakmáknál a számhájtó érdekeltiséget szinte teljes egészében. A védeyleten kívüli magánegyesség remélhetőleg minél szűkebb térre fog szorulni. A megfelelő védeyleti szervezetség nélkül eljáró hitelezőknél ugyanis rendszerint több veszé-

lyes momentum merül fel. Az egyik az, hogy statusvizsgálat nélkül hajlandók egyességi tárgyalásokba bocsátkozni, pedig nyilvánvaló, hogy ily kivizsgálás nélkül teljes lehetetlenség komoly, megalapozott állásfoglaláshoz eljutni. Gyakori eset például, hogy mikor egy adós akiivitásának hangsúlyozása mellé moratórium megadásáért jelentkezik, a nem védegyelet után eljáró hitelezők beható statusfelvétel nélkül is hajlandók az engedékenységre. A moratórium lejártakor derül nem egyszer ki, hogy az adós már a moratórium megkérésekor is passzív volt s azóta statusa csak tovább romlott. Így fordult át azután sok moratórium 40%-os kényszeregyességgé. Egy másik ilyen hátrányos momentum, hogy a védegyeleti köteléken kívül álló hitelezők, többnyire egy-két hitelező útján vétetik fel a statut. Sajnos, nem tartozik a ritkaságok közé, hogy az ilyen kiküldöttek, az összesség helyett saját külön érdekeik érvényesítésére helyezik a súlyt, ami eljárásuk pártatlan tárgyilagosságát súlyosan érinti.

További veszélyes momentum az, hogy e védegyeleti köteléken kívül álló hitelezők gyakran a rendes kvótán felül szuperkvóta fizetéséhez ragaszkodnak. A hitelezők egyenlő elbánásának elvét nem hiába vette fel a fizetéseképtelenségi jogot szabályozó minden kodifikáció kiindulási bázisként. Ez valóban erkölcsileg és gazdaságilag egyaránt az egyedül helyes kiindulási pont. Az a hitelező, aki a szuperkvótát kiköveteli adósától, maga vezeti őt el a korrektség útjáról oly irányba, amelyet a nehéz helyzetben lévő s nem egyszer már erkölcsi ellenállóképességében is legyöngült adós számára kijelölni, éppen hitelezői oldalról igen veszélyes jelenségnek mutatkozik. Amellett tisztában kell lenni azzal is, hogy a szuperkvóta is végtére csak az összhitelezők rendelkezésére álló vagyomból fizettetvén, amennyivei az egyiknek több jut, annnyival kevesebb áll a többinek rendelkezésére, így a szuperkvóta kikötése igen gyakran az egész egyesség teljesítését és az ügy sima lebonyolítását teszi lehetetlenné.

A külön utakon való járásnak végül egyik kellemetlen és a magánegységnek lebonyolítását szinte lehetetlenné tevő megnyilatkozása az, hogy egyes hitelezők vagy a teljes negáció: ami pedig nem egyezünk vagy: tovább nem várunk álláspontjára helyezkedve, agresszív, támadó lépésükkel az egyesség sima lefolyását megakasztják s adóst valamelyes védekező jogi lépés megtételért: a bírói kényszeregyességi eljárás megindítására kényszerítik.

A védegyeleten kívüli hitelezőknek ez a fegyelmezetlen, az összesség közös érdekeit teljes negligáló magatartása adja meg a mai viszonyok közt a jog által elismerendő és oltalmazandó egyességi eljárásnak komoly rációját.

Az a megállapítás, hogy a védegyeletileg szervezett hitelezők kellően fundált magánegysége gazdaságilag sokkal kielégítőbb eredményekre vezet, mint amilyenek a kényszeregyességi eljárás során elérhetők — olyan általános tapasztalati tény, mely bővebb számszerű igazolásra talán nem is szorul. Az OHE-nak a továbbiakban közreadott eredmény-

statistikája is számszerűleg igazolja ezt a beállítási. De a jól szervezett hitelezők által megköthető magánegységnek a kényszeregyességi utón lebonyolított ügyekkel szemben való előnyösebb voltát ige» márkánsan igazolja egyik legjobban beszervezett szakmánknak, a bőr védegyletnek alábbi jelentésrésze:

A magyar bőr- és cipészellékszakmák hitelezői védegyleténél 1925. év végéig lerjedő 14 hónap alatt tárgyalás alá került 82 ügy, melyből kényszeregyesség: 37, bíróságon kívüli magánegység 45 volt.

A magánegységési ügyek közül csőd nyitattott két esetben, eredménytelen volt az eljárás — értve ezalatt, hogy az adós és kezesei az egységben vállalt fizetési kötelezettségüknek nem tettek eleget — öt esetben, míg a többi esetben, vagyis 38 ügyben eredménnyel, vagyis teljesítéssel végződött az eljárás. Eszerint tehát eredményes volt az eljárás a magánegységési ügyek 85%-ában és csupán 15%-ában volt eredménytelen.

Ezzel szemben azon 37 ügy közül, amelyekben az adós a védegylet mellőzésével egyenesen a bírósághoz fordult a kényszeregyességi eljárás megindítása végett, kilenc esetben, végződött az eljárás csőddel, kilenc esetben teljes eredménytelenséggel és 19 esetben volt eredményes az eljárás, vagyis jutott pénzhez a hitelező, itt tehát az esetek 48%-a volt eredménytelen és 52%-a eredményes, szemben a magánegységési k fentiek szerinti 15%-85% arányával.

A magánegységési ügyekben az átlagos egységési hányad 52% volt.

A kényszeregyességi ügyekben — ha számításba vesszük a csőddel, vagy teljes eredménytelenséggel végződött eseteket is — az átlagos egységési hányad 21% volt, míg ha ezeket az ügyeket figyelmen kívül hagyjuk: az átlag 42% volt.

Még nagyobb az eltolódás a magánegységek javára, ha vizsgáljuk az egység teljesítésének időtartamát, vagyis azt az időt, mely alatt a hitelező pénzt megkapta.

A magánegységési ügyekben az átlagos egységési idő az egységési megállapodások szerint 5 hónap volt, míg a kényszeregyességi ügyekben 8 hónap. Ha azonban figyelembe vesszük azt is, hogy magánegységési ügyekben átlagban a fizetési képtelenség bejelentésétől számított két hónap alatt esedékes volt már az első egységési részlet, míg a kényszeregyességi ügyekben, tekintettel arra, hogy azok átlagos időtartama kedvező esetben legalább 4, de inkább 5-6 hónap, sőt azt meghaladó idő és az első egységési részlet a legtöbb esetben az eljárást befejezetté nyilvánító végzésnek a hivatalos lapban való megjelenésétől számított 30 nap: nyilvánvaló, hogy szemben a magánegységési ügyek teljesítésének 5 havi átlagos idejével — a kényszeregyességi ügyek átlagos időtartama 12-14 hónap. És minthogy az egységési hányadok csaknem kivétel nélkül kamatmentesen törlesztetnek: a kényszeregyességi ügyekben fentebb kimutatott átlagos egységési hányad súlyosan devalválódik s a magán- és kényszeregyességi teljesítés között az arányszám még kedvezőtlenebbé válik.

A magánegyhességek során elérhető eredményeknek a bírói s szük-ségkép hosszadalmasabb eljárással szemben való fölényessége, olyan elismert igazsága ma már a gazdasági éleinek, hogy állandóan, igen komoly és tekintélyes hitelezői érdekeltségek részéről hallunk hango-kat abban az irányban, hogy a kényszeregyességi eljárás eltörlése s a magánegyhességi eljárás egyeduralmának biztosítása lenne az egyedüli eszköz arra nézve, hogy a fizetésképtelenségi válság továbbterjedésé-nek gátat vethessünk, s ahol már a baj megvan, lényegesebben kedvez-zőbb eredményeket érhessünk el. A most közölt statisztikai adatok, valamint a kényszeregyességi eljárás során tapasztalt egyes anomá-liákra való tekintettel, nem zárkozhatunk el az elöl, hogy ebben a fel-fogásban rejllő figyelemreméltó igazságot elismerjük. A fizetésképte-lenség jogi intézményének, a kényszeregyességi eljárásnak felépítése könnyebbé és kényelmesebbé teszi az adós helyzetét az eljárás meg-indítása szempontjából. Élét veszi annak a személyi kellemetlenségek-nek, amellyel a magánegyhesség a hitelezőkkel való közvetlen érintke-zés folytán szükségképen együtt jár. Az ügynek a feltalálása könny-nyebbé, személyfelenebbé, kényelmesebbé válik. Viszont ennek folytán egyesek talán tényleg könnyebben szánják is rá magukat az eljárás megindítására, mint ahogy ezt megtennék, ha csak magánegyhesség volna. Talán gyakran ugyanezen okból marad el az erőknek az a végső megfeszítése, amellyel régebben, a kényszeregyesség előtti időkben, az adós rokoni, baráti támogatás felhasználásával, néha szinte a lehetetlenségnek lehetővé tételével igyekezett összes hitelezőinek köz-megelégedésére az ügyet elintézni. Méltányolnunk kell végül még azt a szempontot is, hogy a követelések bizonyos hányadának a majorizá-lás útján kikényszerített elengedése a szabad rendelkezés elvének nem rokonszenves korlátozása.

Mindezek alapján a tételt körülbelül úgy formulázhatnám, hogy az adós személyét tekintve s a vele való viszonylatban az ő egyességi helyzete szempontjából szó nélkül akceptálni tudnám a kényszeregyességi eljárás eltörlésének gondolatát s a magánegyhesség egyeduralmának restaurálását. Ha az egyesség során csak az adós körül volnának ne-hézségek s csak az a probléma volna, hogy minél jobb föltételeket és megfelelőbb biztosítókat érjünk el az adósnál, úgy a kényszeregyes-ség eltörlése és a magánegyhességnek, mint egyedüli megoldási lehetősé-gnek fenntartása, előnyösnek mutatkozhatnék. Tényleg azonban a helyzet az, hogy az egyességi kérdés megoldásánál két fronton kell harcolnunk. Az egyik az adóssal szemben a hitelezői érdekek és jogos kívánalmak komoly érvényesítése, a másik a hitelezői fronton, a nem szervezett, külön utakon járó, különleges előnyöket kicsikarni akaró hitelezőkkel szembeni állásfoglalás. Ez a momentum egyes hitelezők különleges, a többi hitelezőkhöz alkalmazkodni nem akaró felfogása, egyik legkomolyabb megnehezítője az egyességek megkötési lehetősé-gének s ebben a vonatkozásban ezért kell a kényszeregyesség, illetőleg a majorizálás lehetőségét biztosító eljárás intézményének fenntartása mellett állást foglalni. Ilyen esetekben, a majorizálási lehetőség hiányá-ban, a hitelezők túlnyomó többsége ki van szolgáltatva a minden véd-

egyleti köteléken kívül álló hitelező akaratának, a tőkeminorítások gazdasági diktatúrája érvényesül az egyes ügyekben s a többség túrni kénytelen azt, hogy egyesek az ő halán külön előnyöket csikarhassanak ki a maguk számára. Ennek a tételnek az igazságát konkrét példák is igazolhatják. Jugoszláviában nem régen meglepetés-szerűleg máról-holnapra eltörölték a kényszeregyesség intézményét. Azóta a csődök száma rohamosan emelkedett, az egységek megkötése a jóindulatú ügyekben is aránytalanul nehezzé vált s ennek folyamánakép az összes számottevő kereskedelmi és ipari érdekeltségek és kamarák a kényszeregyességi rendelet sürgős visszaállítása mellett emeltek szót. Lényegében azonos a helyzet Romániában, ahol a kényszeregyességi eljárás eltörlése folytán bírói moratórium intézménye lépett életbe, s ahol az egységek megkötési lehetősége körül mutatkozó nehézségek folytán a legmértékadóbb gazdasági érdekeltségek szintén a majorizációs elv visszaállítása, ilykép a kényszeregyesség újbóli bevezetése mellett foglaltak állást.

Különösen a mai rendkívüli súlyos viszonyok között, amikor az előbbieken részletesen kifejtettedhez képest nem egyszerűen a gazdasági válság szokásos veszteséglistájával állunk szemben, hanem a leépítési válságnak valóságos tömegjelenségeivel, különös óvatosságra van szükség. Az ügyek intézésénél kísérletezésekbe, a türelmetlen idegesség által élesztett egyoldalú felfogások keresztülvitelébe ma belebocsátkozni nem lehet. Talán ha e kérdés nyugvópontra jut, a leépítési válság leg erősebb hullámai elülnek, inkább lehetne a majorizációs elv felfüggesztésének gondolatával foglalkozni. Ma azonban, véleményünk szerint, a kielégítő megoldásnak mégis csak az mutatkozik, hogy a magánegység gondolatának minden eszközzel való megerősítése mellett, a kényszeregyesség jogintézményét, illetve annak alapvető pilléreit: az adós számára biztosított kiméleti időt és a hitelezők majorizálásának lehetőségét változtatlanul fentartsuk. A hitelezők megfelelő, erőteljes szervezkedése révén odáig kell azonban vinni a gyakorlatot, hogy a magánegységek száma legyen a túlnyomó, a kényszeregyességek pedig lehetőség szerint a kivételes esetekre szorítkozzanak s e jogi intézmény oly keret legyen, mely a hitelezői autonómiák határozott és egységes magatartása révén minél kevesebb tartalommal telik meg.

Az Országos Hitelvédő Egylet, melynek f. é. márciusában történt megindulása óta hivatali vezetőjeként működöm, ezen elvi szempontok alapján állva, fejt ki tevékenységét. Ez intézmény létesítésének alap-gondolata az volt, hogy a fizetésképtelenségi ügyek megfelelő lebonyolítása elsősorban gazdasági feladat, gyakorlati célszerűségi problémák megoldásáról van itt szó s ezért egy ilyen országos jellegű szerv, mely a kereskedelmi és iparkamarák, összes kereskedelmi és ipari érdekképviseltek együttműködése alapján, valamennyi védegylet munkáját egybefoglalva, fejt ki tevékenységét, alkalmas instrumentum lehet ez ügyek lebonyolítására. A magánegység gondolatának előtérbe állítása, a hitelezők minél teljesebb megszervezése, az ügyeknek gyors

1929. május hóban létrejött magánegyesületek.

Szám	Foglalkozás csoportja	Tiszta taglétszámok					Kiszármazott taglétszámok					Jegyesek
		férfi	nő	összesen	előző év	1929. május 31-ig	férfi	nő	összesen	előző év	1929. május 31-ig	
I. Helyi szervezetek												
II. Iskola												
1	Vas- és fémipar, gépgyártás											
2	Kő-, föld-, anyag- és faipar											
3	Éle- és élelmiszeripar											
4	Béi, szőlő, szőlő, szőlő, gyanta											
5	Fém-, szőlőipar											
6	Helyi ipar											
7	Papmunka											
8	Helyi ipar											
9	Helyi ipar											
10	Egyéb ipar, élelmiszeripar											
11	Vas- és fémipar											
12	Egyéb ipar											
13	Szakszervezetek											
14	Szakköznevelés, képzés											
III. Körzeti szervezetek												
1	Általános iskolák, tanterv, ker.											
2	Fő- és egyéb iskolák, ker.											
3	Vas, fém-, gép- és más ipari cégek											
4	Agrár-, gép-, fém-, más ipar											
5	Fő- és egyéb iskolák											
6	Biztosítás											
7	Cégek, vállalatok											
8	Közvetítő, pénzügyi és szakszervezetek											
9	Egyéb, élelmiszeripar											
10	Gépjármű- és gépjárműipar											
11	Közvetítő, pénzügyi és szakszervezetek											
12	Vas- és fémipar											
13	Vas- és fémipar											
14	Vas- és fémipar											
IV. Pénz, hitel, bizt. ügy.: Pénz												
Összesen												
Első felmérés												
Összesen												

Az

Szám	Foglalkozás csoportja	férfi	nő	összesen
1	Vas- és fémipar, gépgyártás			
2	Kő-, föld-, anyag- és faipar			
3	Éle- és élelmiszeripar			
4	Béi, szőlő, szőlő, szőlő, gyanta			
5	Fém-, szőlőipar			
6	Helyi ipar			
7	Papmunka			
8	Helyi ipar			
9	Helyi ipar			
10	Egyéb ipar, élelmiszeripar			
11	Vas- és fémipar			
12	Egyéb ipar			
13	Szakszervezetek			
14	Szakköznevelés, képzés			
III. Körzeti szervezetek				
1	Általános iskolák, tanterv, ker.			
2	Fő- és egyéb iskolák, ker.			
3	Vas, fém-, gép- és más ipari cégek			
4	Agrár-, gép-, fém-, más ipar			
5	Fő- és egyéb iskolák			
6	Biztosítás			
7	Cégek, vállalatok			
8	Közvetítő, pénzügyi és szakszervezetek			
9	Egyéb, élelmiszeripar			
10	Gépjármű- és gépjárműipar			
11	Közvetítő, pénzügyi és szakszervezetek			
12	Vas- és fémipar			
13	Vas- és fémipar			
14	Vas- és fémipar			
IV. Pénz, hitel, bizt. ügy.: Pénz				
Összesen				
Első felmérés				
Összesen				

és gyakorlatias szellemben történő lebonyolítása, az OHE működésének vezetőszerkezetének a fizetésképtelenségek intézésénél. Az intézmény összetétele s az a körülmény, hogy abban valóban minden számottevő ipari, kereskedelmi és pénzügyi érdekeltség részt vesz, teljes garanciát szolgálhat arra nézve, hogy az ügyek intézésénél az általános közgazdasági szempontoknak tárgyilagos érvényesítése jut kifejezésre. A védegyeletekben szervezkedett különböző szakmai érdekeltségek, mint az OHE fiókjai fejtik ki működésüket s ha sikerülni fog elérnünk azt a célt, hogy az egyes szakmához tartozó összes számottevő érdekeltségek védegyeleti tagokká legyenek s egységes szempontok szerint kezeljék a fizetésképtelenségi ügyeket, úgy lehetségessé fog válni az, hogy az OHE működésének aránytalanul túlnyomó része a megfelelő magánegységek megkötésére terjedjen ki s a bírói eljárás alá eső ügyekben elől közreműködés kisebb körre szorítkozzék. Jelenleg ezt az állapotot elérnünk még nem sikerült. Az OHE működésének jelentős része esik a bírósági ügyeknek intézésére.

A tiszta magánegységek és bíróságtól áttett kényszeregyességi magánegységek számának mérlegelésénél figyelembe veendő azonban az a momentum, hogy az egyesség nem sikerülése folytán egyes ügyek magánegységből kényszeregyességgé fordulnak át. Leközlött május havi statisztikánk szerint május hónapban 8 ilyen eset merült fel. Ugyancsak figyelembe veendő e kérdés elbírálása szempontjából az is, hogy igen nagy számban, az összes bírói kényszeregyességi ügyek jelentős százalékában merülnek fel olyan ügyek, amelyeknél egész kis, 100 millió koronán aluli passzívummal kell számolni. Ezekben az ügyekben a dolog természeténél fogva az adós az egyességi útra már csak akkor lép, amikor a végrehajtások fenyegetőleg tornyosulnak feje fölött s ezen baj elhárítására csupán a bírói eljárás igénybevétele szolgálhat megfelelő eszközzel. E végszükség esetében benyújtott, gazdasági súlyuknál fogva azonban nem túlnagy jelentőségű ügyek számszerűleg erősen szaporítják a bíróságtól áttett egyességi ügyek számát. A súlyosabb, nagyobb jelentőségű ügyekben a hitelezők szinte minden esetben az illetékes szakmai védegyelet, OHE fiók útján veszik fel a tárgyalás fonalát az adóssal.

Az OHE működésének méltánylása szempontjából ugyancsak igen fontos annak számszerű megállapítása, milyen eredményeket tud elérni az OHE az egyességek megkötése körül. Az OHE intézményének a kötelező magánegység során a kényszeregyességi eljárásba való beiktatása alkalmával bizonyos hangok az ellen hangzottak el, hogy az OHE nem lesz képes a 30 napi záros határidő alatt egyességeket nagyobb számban létrehozni s ezáltal voltaképpen ennek az újszerű eljárásnak közbeiktatása igen gyakran az ügyek elhúzódására vezet. A dolgok természetes meneténél fogva csupán május hónapról áll módunkban eredmény statisztikánkat bemutatni, melyet idemellékelten adunk. (L. 40-41. oldal.)

Megállapítható ebből, hogy 48 esetben sikerült bírósági ügyben a magánegységet megkötni, ez ügyekben 85 milliárdos passzívum szerepel.

Magánegység létrejött 49 ügyben. A bírósági ügyekben a létre nem jött egységek száma 28. Vagyis 48 sikeresen befejezett ügy áll szemben 28 egység nélkül végződött ügygel. A bírósághoz visszaterjesztél 28 ügyben, hol a magánegység létesítése nem sikerül, a passzívák összege 12 milliárdnak felel meg. Ilyképpen megállapíthatjuk, hogy a bírósági ügyeknek mintegy kétharmadát, a passzívumokat tekintve pedig érték szempontjából azoknak kb. 85%-át sikerült az OHE előtti kötelező magánegységi eljárás során egységgel befejezni és ezáltal ezen ügyek élettartamát megrövidíteni, azok lebonyolítását gyorsabbá és olcsóbbá tenni.

Azon szempontokat tekintve, melyek az OHE életrehívását megelőzték, nem is az a kérdés a legnagyobb jelentőséggel bír, hogy milyen számban sikerült egységeket létrehozni. Az a körülmény ugyanis, hogy a kényszeregyeségi ügyekben talán kelleténél nagyobb számban jöttek létre az egységek, joggal volt a hitelezői körök komoly kifogásának tárgya. Az OHE s annak különböző szakmai védőegyleti szervei anyagi érdekmentességükről tanúskodó tárgyilagosságukról tettek bizonyosságot akkor, amikor az egységek elég nagy számban elutasító álláspontra helyezkedtek, holott az egység létrehozása az intézmény funkcionálása szempontjából közvetlenül előnyösebbnek bizonyulhatott volna. A hangsúly azonban a védőegyleti működésnél azon van, hogy megfelelő, a lehető legkedvezőbb feltételeket biztosító egységek jöjjenek csak létre. Ebben a tekintetben lényeges javulásnak képe bontakozik ki előttünk, elsősorban abban az atmoszféraváltozásban, mely az egységi ügyek lebonyolítása körül az új rendszer alapján a múlthoz képest kialakul. Az OHE szervei előtt folyó kötelező magánegységi eljárás során a hitelező személyesen jelenik meg. A tárgyalás súlypontja a gazdasági vonatkozású kérdések pertraktálására esik. Az adóst a személyesen jelenlevő nagyszámú hitelező fellépése egységi ajánlatának feljavítására, megfelelő kezessel való alátámasztására szorítja. A magánegységi tárgyaláson való részvételtől egyébként tartózkodó, egységrontó hitelezők e kötelező magánegységi tárgyalásokon fontos érdekből mégis megjelenvén, felismerik az ily közös tárgyalások és egyöntetű elintézésben rejlő előnyöket, ez intézmény tehát reájuk nevelő hatást gyakorol s a hitelezői szolidaritás gondolatát erősíti.

A bírósági kényszeregyeségi tárgyalásokon ezzel szemben a hitelezők személyesen csak a legkritikább esetben jelennek meg. A bírói eljárás szükségképpen több formalizmushoz való kötöttsége, a tárgyalásoknál felmerülő várakozás, ácsorgás, a környezet szokatlansága, oly talán kicsinyes, de összességükben biztosító okok, amelyek a hitelezőket a megjelenéstől visszatartják. Már a kényszeregyeségi tárgyalásnak a bíróság elé való kitűzése is a fásultság érzetét kelti a hitelezőkben, akik az esetek nagy számában. — gondoljunk például a budapesti hitelezőknek aránylag nem túlnagy összeget reprezentáló vidéki ügyeire, hol a tárgyalás az illetékes vidéki törvényszéknél folyik le — az ügy mélyébe bele nem hatolva és ügyvédi képviseltetésükkel

járó további költség előidézései is kerülve, aláírják az adós által eléjük terjesztett megbatalmazási blankettát, miután teljesen elkedvetlenedve és a sikernek még csak kilátását sem látva, az ügygel tovább foglalkozni nem akarnak. Ezzel szemben ma már, még ezeknek a vidéki ügyek legnagyobb részének letárgyalása is itt folyik a hitelezők saját érdekképviselői szervében, ahol esetleg személyes megjelenésüknek közvetlen üdvös eredményét tapasztalják. Ilyen módon válik eleve nebbé az egyszéki ügy intézése során a hitelező és adós közötti kapcsolat és lesznek elérhetőek a feltételekben kedvezőbb egyszéki oly esetekben, hol a bírői eljárás rendes menete alatt ily eredményjavulásra számítani nem lehetett volna. Ez a momentum, az egyszéki létrehozásánál, a múlttal szemben, e kedvező egyszéki atmoszférában való tárgyalás lehetősége adja meg az OHE előtt kötendő egyszéki reális gazdasági értékét s a magánegyszéki eljárásnak e vonatkozásban is célirányosabb voltát. S ez a momentum lényegesen fontosabb a számban érzékelhető adatoknál.

Teljes tárgyilagossággal hozzátehetjük fenti statisztikánkhoz, hogy a magunk részéről nem tartjuk egyedül döntőnek az egyszéki létrejöttét feltüntető számarányokat. Általános közgazdasági szempontból voltaképpen sokkal nagyobb jelentőségű az a kérdés, hogy mennyivel kedvezőbb eredményt tudunk az egyszéki eljárás során elérni, mint amilyen ajánlattal az adós az egyszéki megindította, milyen fundáltságuk a létrejött egyszéki s főképp, hogy amire egyébként, az igazságügyi statisztika adatai ki sem terjedhetnek, milyen teljesítések történnek a megkötött egyszéki alapján. A májusban megkötött, a bíróság által áttett ügyekben létrejött egyszéki abból a szempontból is feldolgoztam, hogy milyen mérvben sikerült kedvezőbb egyszéki feltételek elérni az adós ajánlatával szemben. E kedvezőbb eredmények statisztikája a következőképpen alakul:

A felajánlott kvótánál kedvezőbb hányad éretett el

5	ügyben	40%	helyett	45%
2	..	40%	..	50%
1	..	40%	..	58%
1	..	40%	..	60%
1	..	40%	..	70%
1	..	50%	..	60%
1	..	50%	..	65% plusz 10% kamat
1	..	60%	..	70%

A felajánlott fizetési terminusnál rövidebb idő:

1	ügyben	8 hó	helyett	5 hó
1	..	16	..	12
1	..	2 1/2 év	..	10 (100%)

Kézesség nélküli ajánlatnál keves:

11 ügyben.

E számok azt igazolják, hogy az OHE előtt lefolytatott egyességi ügyekben nem egyszerűen csak az egyesség létrejöttére, hanem az adós által vállalt kötelezettségek megjavításra is megkülönböztetetten suivi helyeztünk.

Az OHE működésének lényegéi a fizetéseképtelenségi ügyek helyes kezelése tekintetében nem is annyira az egyes részletekben, mint az egésznek szellemében keresném. Arról van szó, hogy ezen intézmény működése, ennek kapcsán a hitelezői autonómiák hatáskörének kibővülése folytán — hogy úgy mondjam — gazdája van e fizetéseképtelenségi ügy komplexumnak, rendelkezésre áll egy oly intézmény, mely ezeket a szerencsétlen ügyeket szürelésüktől halálukig, a bejelentéstől a teljesítésig nyomon kívánja kísérni, a kérdés minden szakában és vonatkozásában igyekező az általános közgazdasági s azon belül a hitelezői érdekek védelmére. Csak egy példát említve, rámutatok arra, hogy amíg a múltban természetesen az ügyek intézésénél a bírói funkció vagy a közvetítő tevékenység véget kellett, hogy érjen abban a pillanatban, amikor az ügy egyességi után befejezést nyert s a fizetéseképtelenségi formális jogi szempontból befejezését nyerte. Ezzel szemben az OHE. elsősorban közgazdasági szempontokat szem előtt tartó alapvető elvi felfogása következtében, valamely ügyet elintézettnek igazában csak akkor tekinthet, ha a hitelező a pénzt tényleg meg is kapta. Erre való tekintet lel szerveztelett meg azon esetekre, amikor megfelelő kezes állítása hiányában az egyesség biztos teljesítése garantálnak rem mutatkozik, az egyesség létrejötté utáni vagyonellenőrzés in-L'zmenye. Ennek működése altban áll. hogy jogilag komoly kautélák kikötése melleit a hitelezők által kiküldött bizottság, s az OHE által e célból kijelölt, kellő gyakorlati érzékkel bíró közegek közbejöttével gondoskodni arról, hogy az egyesség megkötése után is mindaddig, amíg a teljesítés meg nem történik, az adós üzletvitele komoly ellenőrzés alatt álljon és (ívképpen a hitelezői érdekek megfelelő védelemben részesüljenek. A május folyamán létrejött bírói egyességi ügyekben ezen egyesség kötése utáni vagyonellenőrzés kikötése 9 esetben történt.

Az elvi alap, amelyen az OHE működése és létesítése történt, s az irány, melyben ennek működése halad, úgy véljük, közgazdaságilag helyesnek mutatkozik. Beszélni lehet, sőt fog is kelleni arról a jogi bázisról, amelynek alapján ma ez intézmény működése megtörténik s azon sürgős feladatokról, melyek az inzulvenziális jog terén megoldásra várnak. A jelenlegi fizetéseképtelenségi válságnak fentiekben megállapított diagnóza, az a körülmény, hogy még mindig egy meglehetősen jelentékeny további leépitési folyamattal kell számolnunk, szabja meg a kívánatosnak mutatózó további jogfejlődés irányvonalát.

A gazdasági szükségszerűség által indokolt törvényalkotásireformokat illetőleg az a felfogásunk, hogy a gazdasági szükségszerűség a prius melyhez a jogalkotásnak alkalmazkodnia kell. Meg lehet-e azonban jogalkotásilag oldani azokat a problémákat, melyek a gazdasági szükségszerűség alapján kívánatosnak mutatkoznak? Erre a kérdésre megfelelő

válaszhoz az ismert kétféle ügyvédtípus példájára való utalás vezet. Az egyik komoly érvekkel s éles jogászai logikával igazolja azt, hogy valamely intézkedés, mely gazdaságilag helyénvaló lenne, milyen jogi nehézségekbe ütközik. A másik típus megtalálja a kellő jogi formát a gazdaságilag indokolt megoldás jogászigig is helyes keresztülvitelére. Az igazán jó ügyvédnek és jogásznak ez utóbbi utat kell véleményünk szerint követni, s az igazán jó kodifikáció a gazdasági élet parancsoló követelményeinek megfelelő helyes jogalkotás kifejezésre juttatására kell, hogy megtalálja eszközeit.

A jogi reformok terén szükséges rendeleti és törvényreform kívánalmakat rövid összegezésben a következőkben foglalnám össze:

a) A jelenleg érvényben lévő 1110/1926. sz. rendelet bizonyos t'entartással nézett az ÜHE működése, a kötelező magánegység megkísérlése elé. Ezért kereste az újítás teljes horderejének gyengítésére irányuló kompromisszumos megoldásokat. Ennek folytán a magánegységi eljárás szigorú kautélakkal és megkötésekkel fölsőlegesen hosszadalmassá és költségessé vált. Abban a reményben, hogy az OHE működésének megfelelő kialakulása, e minden új intézménnyel szemben érthető bizalmatlanság eloszlatására alkalmas, aminek ideje remélem nemsokára elérkezik, a gyakorlatban helytelennek bizonyult intézkedések orvoslására kell, hogy találjanak. Sürgősen szükséges lesz mindenekelőtt a jelen rendelet azon intézkedéseinek módosítása, melyek az eljárást túlságosan hosszadalmassá teszik. Igaz ugyan, hogy a kötelező magánegységi eljárás során létrejött egységi ügy mintegy 80 nap alatt nyer befejezést, a statisztikai hivatal április havi feldozgása szerint pedig a befejezett kényszeregyességi ügyek közül 22 két hónapnál rövidebb idő alatt, 124. 2-6 hónap alatt, 33, 6 hónaptól egy évig és 8 egy évnél hosszabb idő alatt fejeződött be. Ehhez képest már a jelen határidővel dolgozó magánegységi eljárás is rövidebbnek mutatkozik, de további határidő rövidítések és eljárás egyszerűsítések igen könnyen, a jelen rendelet lényegének érintése nélkül, néhány szakasz módosításával keresztülvihetők volnának. Ezeknek mielőbbi megoldását az OHE által előterjesztendő konkrétumok alapján sürgősen szükségesnek látom, a kötelező magánegység elvének hatékony érvényesítése s az intézmény sikere érdekében is.

b) A kötelező magánegység gondolatának a jelen rendelet intézkedésein túlmenő továbbépítését abban látom, hogy a mai formájú kötelező magánegységi eljárás intézményének bizonyos módosításokkal leendő fenlartása mellett, a nem sikerült magánegységi eljárást követőleg kényszeregyességi eljárásnak helye ne legyen.

c) Múlhatatlanul szükségesnek mutatkozik éppen a jelen leépítési válság gazdasági természetére való tekintettel a kényszerfelszámolás intézményének rendeleti utón való sürgős életbeléptetése a pénzüzetekre vonatkozólag érvényben lévő kényszerfelszámolás intézményének analógiájára. Az életképességgel nem bíró. egzisztenciális gyökerekkel nem rendelkező cégek likvidálását — a csőd elkerülésevei — a legsürgősebben lehetővé kell tenni.

d) A csődjog lényeges reformja, mely a csődeljárást meggyorsítja

és a költséget lecsökkenti, sürgősen megvalósítandó törvényalkotási feladatnak mutatkozik. A kellően megreformált, a gyakorlati gazdasági igényekkel számoló, modern csődjog lehet egyedül az inzulenciális jog igazi helyes alapja.

e) Sürgősen szükségesnek mutatkozik a jól bevált külföldi példák nyomán a csődönkívüli megtámadó jog életre hívása, melyet már a hitelezői érdekeltségek évtizedek óta sürgetnek, s melyre vonatkozólag hivatott helyről komoly előkészítő munkálatok is történtek. Schreyer Jakab kitűnő, alapjaiban ma is felhasználható tervezete évtizedek óta fekszik az igazságügyminisztérium irattárában. Csőd hiányában is lehetlenné kell tenni az összhitelezők érdekeit veszélyeztető, s egyes hitelezőket meg nem engedett előnyökhöz juttató machinációkat.

f) A fizetésképtelenséggel és hitelügyletekkel kapcsolatos büntetőjogi visszaélések kérdése úgy a törvényalkotás, mint az eddigi gyakorlat szempontjából revízióra szorul. A rosszhiszemű, a hitelezők szándékos megkárosítására törekvő adóssal szemben a legerélyesebb megtorló eszközök igénybevétele indokolt s e téren ma a gyakorlat komoly hiányokat észlel.